

Tartu Universitet
Colleget för främmande språk och kulturer
Avdelningen för skandinavistik

”Inte kan ett kinesbarn heta Petter”

EN JÄMFÖRANDE ANALYS AV EGENNAMN

I ASTRID LINDGREN'S BÖCKER OCH I ESTNISKA ÖVERSÄTTNINGAR

Magisteruppsats

Författare: Liisa Pedaru

Handledare: Maiu Elken, MA

Tartu 2015

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1. Syfte och frågeställningar.....	5
1.2. Material och avgränsningar	6
1.3. Metod	7
1.4. Disposition	8
2. TEORI OCH BAKGRUND	9
2.1. Om Astrid Lindgren och de estniska översättarna	9
2.2. Egennamn.....	10
2.2.1. Begreppet <i>egennamn</i>	10
2.2.2. Kategorisering av egennamn.....	11
2.2.3. Struktur av egennamn	12
2.3. Barnlitteratur	13
2.3.1. Barnlitteratur som ett forskningsämne	13
2.3.2. Översättning av barnlitteratur	14
2.3.3. Översättning av namn i barnböcker	16
2.4. Namnöversättningsmetoder.....	17
2.5. Tidigare forskningar	19
3. ANALYS	23
3.1. Analys av olika namnkategorier.....	33
3.1.1. Personnamn.....	33
3.1.2. Ortnamn.....	39
3.1.3. Övriga namn.....	45
3.1.4.1. Djurnamn	46
3.1.4.2. Fordonsnamn	47
3.1.4.3. Namn på föremål	48

3.1.4.4. Företagsnamn och namn på varumärke	48
3.1.4.5. Namn på immateriella företeelser	49
3.1.4.6. Gruppnamn	50
3.2. Diskussion och jämförelse	51
3.2.1. Jämförelse av olika estniska översättare	51
3.2.2. Jämförelse av olika språk	54
4. SAMMANFATTNING	63
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTÄCKNING.....	67
RESÜMEE. ASTRID LINDGRENI LASTERAAMATUTES ESINEVATE NIMEDE TÖLKIMINE	
EESTI KEELDE	76
BILAGA.....	79

1. Inledning

Hur anpassar man en text till en helt ny målgrupp? Hur överför man allt från ett källspråk till ett nytt språk, en ny kultur, utan att ändra författarens syfte? Översättning är aldrig problemfri, och de största svårigheterna tycks vara orsakade av kulturbundna element. Egennamn som en del av de kulturspecifika elementen blir ofta förbisedda i översättningen men borde istället få extra uppmärksamhet, för de är en viktig del av källkulturen. Översättarens uppgift kan bli ännu knepigare om den unga målgruppen inte har en likadan kunskap av världen som vuxna. Samtidigt påverkar översättningar av barnböcker barns syn på världen, deras uppfattning av olikheter och tolerans mot det främmande. Vilka översättningsmetoder översättaren än väljer, ska hennes/hans val ha inverkan på hur ett namn fungerar i en text och hur läsaren förstår texten.

Astrid Lindgren, som en av Sveriges mest berömda författare som enligt hennes officiella webbsida astridlindgren.se har fått sina böcker översatta till 96 språk, är berömd för uppfinningar och ordspel, vilket gör översättningar av hennes böcker ett särskilt intressant forskningsobjekt. Vladimir Beekman, som började översätta Lindgrens böcker till estniska redan på 1960-talet, har själv sagt att det är inte alls lätt att översätta Lindgren.

Det är trevligt men inte lätt. Hon är ju så egenartad. Hennes användning av språk och språkkänsla skiljer sig helt från andra. Hon har själv hittat på nya ord som en poet. Hon uppfinner roliga uttryck, barns språk. Typiskt har hon många karakteristiska meningsbärande namn som spelar med och gör läsningen lustigare. Allt detta måste man iaktta med stor noggrannhet och framföra på ett adekvat sätt. Det är svårt! Men om man har arbetat sig fram till en nyckel för att översätta Astrid Lindgrens texter, då blir det lite enklare, om man gör det med ett stort begär. För samtidigt är det ju ett väldigt stort nöje att översätta hennes böcker [författarens översättning]. (Kulli 2007)

Så har Beekman erkänt i en intervju. Lindgren tycker om att använda språk på ett mycket kreativt sätt, och det får inte gå förlorat i estnisk översättning. På grund av detta såg översättningsprocessen ofta ut som om att lösa korsord, har Beekman sagt (Öhtuleht 2008).

Astrid Lindgren har själv berättat, att ofta var det just namnet som kom först, t.ex. *Pippi Långstrump*, *Emil i Lönneberga*, *herr Liljonkvast* – allt kunde börja från ett namn, en bild, en situation. Och om hon därefter började skriva, kom också miljö och scener (Strömstedt 1999: 290–292). Många karaktärer har fått vanliga svenska namn, medan andra namn har Lindgren valt ut med en stor noggrannhet, för att de bär en särskild betydelse eller har någon historia att berätta. Därför är det särskilt viktigt för översättare att lägga märke till översättning av namn, så att Lindgrens syfte vid namnsättningen av sina karaktärer, t.ex. ordspel och konnotationer, inte går förlorat.

Trots att översättning av egennamn i Astrid Lindgrens barnböcker tycks vara ett tämligen populärt forskningsämne, har estniska översättningar av namn aldrig blivit forskade för. Min avsikt är att ändra detta och att gå igenom alla Lindgrens barnböcker som är översatta till estniska. För det första vore det då möjligt att jämföra estniska översättningar med t.ex. finska, engelska, tyska översättningar. För det andra anser jag att en systematisk analys av översättning av egennamn är tämligen relevant, för översättning av kulturbundna element ofta orsakar svårigheter för översättare. Dessutom har jag inte hittat några omfattande analyser kring översättning av Lindgrens böcker. För det tredje är estniska översättningar ganska unika, eftersom nästan hela Lindgrens författarskap har blivit översatt av samma översättare.

Denna uppsats är resultatet av ett försök att kartlägga och analysera estniska översättningar av egennamn i Astrid Lindgrens barnböcker.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med min magisteruppsats är att kartlägga förekomsten av namn i Astrid Lindgrens barnböcker och noveller för att sedan studera hur namn är översatta till estniska. Meningen är att först definiera de översättningsmetoder som översättare har använt, sedan beskriva och försöka förklara översättarnas val av översättningsmetoder och därefter jämföra hur de estniska och andra översättarna har lyckats med att överföra namn till ett nytt språk och en ny målkultur.

Frågeställningarna är följande:

- Vilka olika typer av egennamn förekommer det i Astrid Lindgrens barnböcker?

- Vilka är de motsvarande estniska översättningarna av egennamn?
- Vilka metoder har översättarna använt för att översätta egennamn? Hur hanterar översättarna Lindgrens språk, t.ex. *Lejonbrudssmörgåsar*, *Bullerby*, *Bråkmakargatan* osv? Hur avviker översättningar av personnamn, ortnamn och övriga namn från varandra?
- Finns det skillnader mellan olika estniska översättare när det gäller valet av översättningsmetoder?
- Finns det skillnader mellan namnöversättningar till olika språk, t.ex. mellan estniska, brittiska, amerikanska och finska översättningar? Hur bra har de estniska översättarna lyckats med att framföra Lindgrens uppfinningar i jämförelse med andra översättare?

Trots att det inte finns några perfekta lösningar eller regler som kunde tillämpas vid översättning av egennamn, kan analysen av positiva/negativa exempel på de olika namnöversättningsmetoderna förhoppningsvis vara till hjälp för blivande barnboksöversättare och ge något att tänka på, t.ex. olika möjligheter vid valet av översättningsmetoder samt följer av dessa val.

1.2. Material och avgränsningar

För en omfattande undersökning om namnöversättningar krävs det att analysera alla Astrid Lindgrens böcker och noveller och motsvarande översättningar. Därför undersöks alla Lindgrens böcker som är översatta till estniska, med undantag av fem böcker som enligt Ülle Kiivet (2001: 4) inte är syftade till barn utan till tonåringar. Thea Palm Åsman och Jan Pedersen (2011: 2) syftar på forskningar som visar att översättningarna vanligen beror på målgruppens ålder. På grund av detta har *Kerstin och jag*, *Kati i Amerika*, *Kati i Italien*, *Kati i Paris* och *Britt Marie lättar sitt hjärta* utelämnats från forskningen för att de inte ska påverka forskningens resultat. Dessutom har utelämnats de nya ”böckerna” som egentligen består av kapitel av de ursprungliga större böckerna men har givits ut som nya böcker där varken författaren eller översättaren har ändrat något.

Trots att Vladimir Beekman har översatt de flesta av Lindgrens böcker och är känd som Lindgrens-översättare, finns det också några andra som har översatt Lindgren, t.ex.

Helga Nõu (*Titta Madicken, det snöar!; När lilla Ida skulle göra hyss; Jag vill också gå i skolan, Vår i Bullerbyn*), Ülle Kiiwet (*Nils Karlsson-Pyssling*), K Saar (*Jag vill inte gå och lägga mig*) och Kadri Papp (*Barnens dag i Bullerbyn*). Därtill finns det några Lindgrens texter som är översatta flera gånger, t.ex. är *När lilla Ida skulle göra hyss*, *Titta Madicken, det snöar!* och *Vår i Bullerbyn* är översatta av både Beekman och Nõu, *Barnens dag i Bullerbyn* av Beekman och Papp, några noveller från *Nils Karlsson-Pyssling* av Beekman och Kiiwet. Antagligen ska det vara intressant att jämföra olika översättningar och metoder som översättarna har tillämpat.

1.3. Metod

För att kunna kartlägga namn och översättningar, ska alla Astrid Lindgrens barnböcker och deras estniska översättningar närläsas parallellt för att söka upp och notera alla namn som förekommer samt för att skapa en ny korpus med egennamn och motsvarande översättningar. Alla namn sorteras och kategoriseras först i tre grupper: personnamn, ortnamn och övriga namn (t.ex. djurnamn, namn på affärer), för att senare ta reda på om översättningar av olika typer av egennamn skiljer sig från varandra.

Varje namn och dess översättning ska detaljstuderas för att analysera, vilka översättningsstrategier översättarna har använt. Alla namn ska kategoriseras en gång till med hjälp av Lincoln Fernandes (2006) namnöversättningsmetoder, som han presenterar i *Translation of Names in Children's Fantasy Literature: Bringing the Young Reader into Play*, för att sedan undersöka namn systematiskt. Enligt min mening borde man undvika att anpassa översättningsmetoder till fastställda ramar och istället försöka modifiera ramarna så att de omfattar alla översättningsmetoder som översättare verkligen har använt. Därför förändras Fernandes analysmodell, om det så behövs, för att göra den användbar för analysen av översättningsmetoder som översättare har använt vid översättningen av Lindgrens böcker.

För objektivitetens skull baseras analysen av namnöversättningsmetoderna på statistiken för att stödja analysen och resultaten med konkreta fakta och siffror. Med hjälp av komparativ metod analyseras om översättarna har lyckats med att bevara t.ex. namnets semantiska och/eller semiotiska betydelse eller inte. Genom att jämföra resultaten med

andra forskningar analyseras om det finns någon skillnad mellan olika översättare och deras metoder att översätta namn i Lindgrens böcker.

1.4. Disposition

I den första delen presenteras Astrid Lindgrens betydelse i Estland och ges en kort översikt över de estniska översättarna som har översatt Lindgrens böcker. I den andra delen redogörs för begreppet *egennamn*, dess struktur och olika typer av egennamn. I den tredje delen tittas lite närmare på begreppet *barnlitteratur*, översättning av barnböcker och översättning av namn i barnböcker. Dessutom presenteras olika åsikter kring översättning av egennamn – borde barnböcker anpassas till målkulturen eller inte. Sedan beskrivs olika möjligheter att klassificera översättningsstrategier och tidigare forskningar kring samma ämnet.

I den praktiska delen ges en översikt över vilka olika typer av namn som har hittats i Astrid Lindgrens böcker, vilka svårigheter som har kommit fram vid kategoriseringen av namntyper, och hur de har blivit lösta. Därefter presenteras modellen, som används för att analysera översättningsstrategier, för att därefter ta reda på vilka olika metoder översättarna har använt med fokus på olika typer av egennamn – personnamn, ortnamn och övriga namn. Analysen följs av jämförelse av skillnader och likheter mellan olika estniska översättare. Till sist diskuteras hur de estniska översättarna har lyckats med framförandet av Lindgrens syfte och språk i jämförelse med brittiska, amerikanska, finska och andra översättare.

2. Teori och bakgrund

2.1. Om Astrid Lindgren och de estniska översättarna

Astrid Lindgren behöver inte introduceras i Estland, tydligen finns det minst en Astrid Lindgrens bok i varje hem. De första böckerna som blev översatta till estniska var *Mästerdetektiven Blomkvist* och *Mästerdetektiven Blomkvist lever farligt* som kom ut år 1960 som enligt översättaren Vladimir Beekman (2008: 192) var liksom en frisk luft i sovjettidens barnlitteratur som handlade om pionjär- och skolteman. Kanske därför hade Lindgren en sådan fenomenal succé i Estland.

Lindgrens popularitet bevisas också av faktumet, att när man kunde fortsätta att publicera hennes böcker år 1993, efter den katastrofala övergångsperioden för bokutgivning, fanns det fortfarande efterfrågan på hennes böcker, trots den generella fattigdomen, eftersom de tidigare utgivna böckerna hade dåligt bokband och papper och de hade nästan lästs sönder (Beekman 2008: 198).

Vladimir Beekman (1929–2009) har översatt från armeniska, bulgariska, holländska, lettiska, litauiska, norska, polska, svenska, tyska, danska, tjeckiska, ukrainska, ryska och flamländska (Kuulen 1991: 69–81; Beekman 2008: 203–207). Trots att han har också skrivit många romaner, reseskildringar, barnböcker och diktsamlingar, tycker Anne Lange (2008: 7) att som Lindgrens översättare har Beekman påverkat estnisk kultur mer än som prosaförfattare. Också Beekman (2008: 194) själv tycker att en hylla full med Lindgrens böcker är fundamentet av hans livsverk som översättare.

Beekman blev intresserad av svenska och började självständigt lära sig språket och översätta dikter efter han hade träffat en flicka vars far var estlandssvensk. Han hittade Astrid Lindgren genom en slump – hennes genombrott med Pippi Långstrump i 1945 väckte inte något intresse i Sovjetunionen, men på hennes femtioårsdag i 1957 syftade en litteraturtidning i Moskva på ”Lindgrens fenomen”, som gjorde Beekman nyfiken. Han lyckades skaffa två böcker om Kalle Blomkvist men blev anklagad av partiets propagandaavdelning för att ha översatt en sådan värdelös och opedagogisk

underhållningslitteratur. Därför blev det inte möjligt att ge ut mer än en översättning per år (Beekman 2008: 70–72, 190–194).

Helga Nõu (1934–) flydde till Sverige i 1944 och är känd som exilförfattare. På grund av att alla estniska barnböcker, som kom från Estland, inte väckte något större intresse hos Helgas barn och måste bearbetas (*kolchos* blev till *gård*, *pionjär* till *scout*, den röda flaggan blev blå-svart-vit), startade Helga Nõu sin litterära karriär med korta estniska berättelser i tidskrifter och började sedan också skriva böcker för barn, ungdomar och vuxna (Hinrikus 2004: 1399, 1403). Helga Nõu har översatt fyra Astrid Lindgrens böcker som alla är utgivna i Stockholm av Eesti Päevaleht Förlag.

Tre av Astrid Lindgrens böcker, som analyseras i uppsatsen, är översatta av **Ülle Kiivet**, **Kadri Papp** och **K Saar**. Både Kiivet och Papp är produktiva översättare som har ägnat sig åt skönlitterär översättning från svenska och har översatt många svenska böcker och barnböcker till estniska. K Saar har översatt några böcker för Kalmaru Förlag i Stockholm, men dessvärre finns det ingenstans någon information om översättarens förnamn.

2.2. Egennamn

2.2.1. Begreppet *egennamn*

Namnforskning, eller onomastik, är en vetenskapsgren som sysslar med att förklara strukturen, ursprungliga meningen, härstamningen och förändringen av olika namn. Det skiljs mellan två typer av namn – egennamn (kallas även *proprier* eller *namn*) och benämningar (kallas också för *appellativer*). Benämningar är ord eller ordförbindelser som refererar till en grupp av föremål eller företeelser och vilken som helst medlem av denna grupp, t.ex. *en stad*, *en man*, *en bil*, medan egennamn är monoreferentiella ord eller ordförbindelser och syftar på en enskild individ, lokalitet eller ett individuellt begrepp, t.ex. *Stockholm*, *Lennart*, *Volvo* (EKK 2007: 684, 176; Nyström et al. 2013: 11). Egennamn är vanligen lätta att urskilja från andra ordklasser genom att de markeras med inledande stor bokstav (SAG 1999: 116).

I den här uppsatsen begränsas *namn* strikt till att avse egennamn, för att just egennamn, som ofta är kulturspecifika och betydelselösa, kan vara knepiga att översätta. Det diskuteras om namn inte alls går att översätta, eftersom ett typiskt namn inte har

någon betydelse – enligt det traditionella semantiska synsättet fungerar de bara som beteckningar som hjälper till att identifiera en bestämd plats, person eller dylikt, men säger ingenting annat om namnbärare (SAG 1999: 116–117; Nyström et al. 2013: 12; Ingo 2007: 137). ”När det inte finns någon betydelse finns det inte något att översätta och man skulle alltså logiskt kunna komma fram till en klar och enkel princip om att namn inte ska översättas. Verkligheten är ändå inte fullt så okomplicerad” anser Ingo (2007: 137). Egennamn kan inte alltid betraktas som helt betydelselösa ljudkombinationer, eftersom de har vanligen uppkommit ur appellativer och bär fortfarande ett semantiskt innehåll, t.ex. *Nyman, Stockholm* (Ingo 2007: 137). Här måste översättare välja mellan att översätta eller att inte översätta. Om man väljer att översätta, måste man lägga märke till kontexten. Ett bra exempel är *Östersjön* – om man försöker översätta namnet till estniska ord för ord, så kommer estniska barn inte att förstå, vilken sjö det pratas om, eftersom Östersjön kallas *Läänemeri* [Västersjön] i Estland. Samma sjö, men två olika namn. En annan svårighet är svåruttalade namn som inte passar in i måltext på grund av språkens olika ljud och ljudkombinationer. Det leder enligt Ingo (2007: 137) ofta till att översättare ändrar namn så att de passar till målspråkets skriv- och uttalsvanor.

2.2.2. Kategorisering av egennamn

Enligt Svenska Akademiens grammatik (SAG 1999: 117) brukar följande slag av referenter få egna namn av språkbrukarna: personer, husdjur, farkoster, platser, byggnader, institutioner, sammanslutningar, företag, historiska händelser och andliga produkter.

I onomastiken delas egennamn främst in i två kategorier – personnamn (*antroponym*) och ortnamn (*toponym*). Olika slag av personnamn, t.ex. förnamn, efternamn, mellannamn, smek- eller öknamn, binamn och pseudonym, identifierar en enskild, mänsklig individ, medan ortnamn hänvisar till ett geografiskt objekt, en lokalitet, t.ex. en gata, en sjö, en stad, en ö, en himlakropp, ett berg, en byggnad, ett län, en skog, en stjärnbild (EKK 2007: 685–692; SAG 1999: 120; Nyström et al. 2013: 102, 22).

Enligt Staffan Nyström (2013: 158, 10) finns det ingen bra sammanfattande benämning för de andra namnen som är varken ort- eller personnamn. Istället används det termen *övriga namn*. De viktigaste namnkategorierna bland ”övriga namn” är:

- namn på djur;
- namn på fordon, farkoster och färdmedel, dvs. ting med rörlig funktion, t.ex. båtar, bilar, flygplan;
- namn på orörliga föremål, t.ex. leksaker, smycken, vapen;
- namn på immateriella företeelser, t.ex. epoker, händelser, konstnärliga, musikaliska och litterära verk. Namnet på andliga produkter kallas ofta för ”titel” i allmänspråket;
- namn på företag och varumärken, dvs. kommersiella namn.

Tack vare att Nyström också har klassificerat övriga namn, vilka är relativt varierande och viktiga i Lindgrens texter, passar hans kategorisering väl för analysen av namnöversättningar i Lindgrens böcker och ska därför användas för kategorisering av egennamn i uppsatsen.

2.2.3. Struktur av egennamn

Enligt Svenska Akademiens grammatik (1999: 124–132) har egennamn någon av följande strukturer:

- enkelt rotmorfem, t.ex. *Gun*;
- suffixavledning, t.ex. *Steninge*, *Karlsson*, *Gunsan*. Efternamn och smeknamn, men också många ortnamn och officiella förnamn förekommer som avledda egennamn;
- sammansättning med egennamn som för- och efterled, t.ex. *Sven-Erik*; med egennamn som efterled och en annan ordklass som förled, t.ex. *Stor-Sven*, *Sydatlanten*; med en annan ordklass som både för- och efterled, t.ex. *Guldlock*, *Eksjö*, *Småland*;
- initialord, t.ex. *EU*, *SAS*;

och skrivs med en stor begynnelsebokstav: *Gustav*, *Sverige*, *Nobelpriset*, *Hemsöborna*. Även namn som böjs, stavas med stor bokstav, t.ex. *Det fanns två Marior i klassen*. När

det gäller flerordiga och särskrivna namn, t.ex. geografiska namn, namn på byggnader, föreningar, titlar på andliga produkter, skrivs normalt endast det första ordet med stor bokstav, t.ex. *Göta kanal*, *Lodalens idrottsplats*, *Lunds universitet*, *Det sjunde inseglet*, men om egennamnet är efterled i en sammansättning, används stor begynnelsebokstav bara om efterledet avskiljs med bindestreck, t.ex. *Karl-Erik*, *Stockholms-Pelle*, *Syd-Finland*, men *Sydfinland* (SS 2008: 107–109, SAG 1999: 142–143).

Ett egennamn kan ingå i en högre nominalfras som fungerar på liknande sätt som ett ensamt namn. Det gäller t.ex.

- förnamn + efternamn (*Per Andresson*);
- personnamn + titelsubstantiv i obestämd eller bestämd form (*fru (Signe) Blomkvist*, *professor (Sture) Lundén*, *operation Nattuggla*, *drängden Alfred*, *familjen Svensson*, *makarna Andersson*, *tidningen Vi*, *motorfärjan Öresund*);
- personnamn + en följande bestämning (*Karl den tolfte*, *Karl den store*, *Birger jarl*, *Eriksson junior*) (SAG 1999: 146).

I den här uppsatsen ska alla sådana egennamnsliknande fraser behandlas och analyseras som egennamn.

Ingo (2007: 138) skiljer också mellan verkliga och helt fiktiva egennamn som ofta förekommer i skönlitterära texter. På grund av att Lindgren har fått inspiration från sin barndom, kan man inte riktigt veta vilka namn som egentligen är fiktiva och vilka som syftar på hennes verkliga kamrater. Därför ska det inte göras skillnad mellan fiktiva och icke-fiktiva namn.

2.3. Barnlitteratur

2.3.1. Barnlitteratur som ett forskningsämne

Barnlitteratur som en självständig genre uppstod mellan 1700- och 1800-talet som en del av upplysningstiden och romantiken. På grund av att kyrkoherdar använde barnlitteratur för att undervisa och uppfostra barn under upplysningstiden, hörde barnlitteratur även på 1900-talet till det pedagogiska området. Så småningom blev barnlitteraturens konstnärliga funktion ännu starkare, och idag är den en egenartad del av skönlitteratur (Krusten 2003: 17).

Barnlitteratur ses ofta som ett internationellt fenomen under förutsättningen att barndomen och berättandet av sagor/historier/berättelser är likadana i hela världen. Däremot finns det olika teorier om hur barnlitteratur borde forskas, för det är ett unikt tvärvetenskapligt forskningsämne som inbegriper psykologi, språkvetenskap, historia, bibliografi, utbildning, barndomsstudier och många andra vetenskapsgrenar (Hunt 2006: 1).

Barnlitteraturforskning som ett akademiskt forskningsämne har utvecklats under de sista femtio åren. Trots att de första försöken att definiera begreppet *barnlitteratur* tillhör samma tidsskedet som barnlitteraturens uppkomst, har forskare fortfarande inte kommit överens om vad *barnlitteratur* egentligen är. Det är vuxna som skriver barnböcker, och vuxna som bestämmer vilka böcker som ska ges ut och vilka böcker de köper åt sina barn. Det är vanligen också vuxna som läser böcker för barn (Oittinen 2006: 36; Hunt 2006: 1; Krusten 2003: 17).

Det ligger utanför ramen för uppsatsen att definiera begreppet *barnlitteratur*, därför används den moderna, mest uppskattade definitionen som säger att barnlitteratur är skönlitteratur som är syftat till barn dvs. att författaren, konstnären och bokförläggaren tar hänsyn till läsarens ålder, livserfarenhet, psykiska särdrag och intressen (Krusten 2003: 17). Barns liv har varit kortare än vuxnas och därför är också deras kunskap om världen mindre. Hur en översättare löser problemet och tar hänsyn till barns erfarenheter, förmågor, behov och förväntningar i praktiken beror på hans/hennes uppfattning och kännedom om samtidens barn (Oittinen 2006: 42).

Det finns ingen grundläggande teori kring hur man borde översätta barnböcker. Därför jämförs det olika teorier som sammanlagd ger en teoretisk grund för uppsatsen. Det utgås från den allmänna uppfattningen att det finns några generella översättningsprinciper och att en översättare kan (medvetet eller omedvetet) välja mellan olika metoder för att lösa problem som kan uppkomma vid översättningen.

2.3.2. Översättning av barnlitteratur

Varje gång en text blir översatt påverkas den av ett nytt språk, en ny kultur, nya läsare, en ny synpunkt, och i och för sig är barnlitteratur inget undantag. Trots att barnlitteratur kan vid första anblicken förefalla vara tämligen enkel, måste översättare ta hänsyn till

lingvistiska, litterära och kulturella aspekter och sammanhanget, analysera källtextens stil, författarens språkanvändning och känna till källkulturens folk, humor, ironi osv. Dessutom har barnlitteratur några speciella drag – den är ofta illustrerad och har två olika åhörare (barn och vuxna) när den läses högt (Oittinen 2006: 35; Reitel Høyer 2009: 30–31).

Översättning är sällan en rent lingvistisk fråga. Den är ofta påverkad av makt, relationer mellan källkultur och målkultur och samtidigt också påverkar samma relationer. Förutom språkregler kan översättare vara influerad av olika socio-kulturella, ekonomiska, ideologiska, politiska och individuella begränsningar vilka kan ha inflytande på vad som händer med källtexten i målkulturen (Tarrend 2003: 33–34; Yamazaki 2002: 53–54).

I stort sett skiljs det mellan två olika förhållningssätt till källtexten och översättning av barnböcker inom barnlitteraturforskning. Översättningstendenserna som en översättare kan välja mellan är: **domesticering** (*domestication*) som innebär att översättningen adapteras till målspråket och målspråkskulturen genom att radera eller byta ut kulturskillnader, obegripliga begrepp eller allt som läsare kan uppfatta som konstigt. Översättare kan domesticera t.ex. namn, ort, historiska händelser, religiösa ceremonier och andra kulturspecifika element. Syftet är att anpassa texten till läsaren, till målkulturens ramar; **främmandegöring** (*foreignizing*) som innebär att översättaren bevarar de främmande källspråkliga elementen, även om läsaren inte känner till dem i målspråkskulturen, vilket ställer högre krav på läsaren. Syftet är att ta läsaren till texten, förmedla känslan av det främmande för att leda till en ökad förståelse för källkulturen (Oittinen 2006: 42; Nikolajeva 2004: 23–25).

Borde domesticering eller främmandegöring föredras, när det gäller översättning av barnböcker, är forskare och översättare inte eniga om. Å ena sidan kan det tänkas att barn inte alltid är medvetna om att de läser en översättning och inte är så öppna för det främmande, vilket kan göra att deras läselust blir störd och texter därför borde domesticeras och förklaras för dem. Å andra sidan kan genom främmandegöring nya idéer, länder och kulturer introduceras, så att barn kunde lära sig tolerera olikheter (Tarrend 2003: 34; Nikolajeva 2004: 26).

Enligt Åsman och Pedersen (2011: 2) finns det vanligen en regelbundenhet gällande textens domesticering:

- ju äldre målgrupp texten är syftat åt desto mindre domesticering;
- ju mer populär och kanoniserad en text är desto mindre domesticering;
- texter som översätts från en liten källkultur till en dominerande målkultur brukar domesticeras mer än texter som översätts tvärtom.

Givetvis finns det undantag – trots att Åsman och Pedersen (2011: 9–12) analyserade översättningarna av *Berts dagbok*, som är avsedda för tonåringar, inte för småbarn, och är mycket populära i Sverige, har alla element som hänvisar till svensk kultur och Sverige raderats från den amerikanska översättningen – istället för *bullar* och *korv med mos* äter man *cookies* och *hamburgers med french fries* och dricker *Coke* istället för *saft*.

2.3.3. Översättning av namn i barnböcker

Egennamn i barnböcker är sällan helt betydelselösa. De har ofta ett semantiskt innehåll (t.ex. beskriver bärarens egenskaper) och borde därför översättas, eller en semiotisk betydelse (t.ex. hänvisar till mytologi, kön, nationalitet) eller en ljudsymbolisk betydelse som imiterar någoy ljud och orsakar konnotationer (Fernandes 2006: 46–48). Varje barnboksöversättare kommer förmodligen fram till frågan – vad ska man göra med karaktärernas namn. Egennamn kan ha många funktioner – för det första används egennamn för att identifiera karaktärer, för det andra kan egennamn ha underhållande, informationsbärande eller emotionsframkallande funktion (van Coillie 2006: 123). Särskilt i barnlitteratur kan egennamn ha meningsfulla konnotationer eller beskriva karaktärens natur och egenskaper för att hjälpa till med barns kognitiva och kulturella utveckling (Niitra 2006: 127, 136).

Om källtextens egennamn inte ändras i måltexten, kan det hända att de är för krångliga att läsa, vilket kan förstöra barnets läselust. Om namnet i källtexten har specifika konnotationer, t.ex. indikerar karaktärsdrag eller yrke, eller om konnotationerna är byggda på ordspel och läsaren förstår inte källspråket, är det sannolikt att de går förlorade i måltexten (van Coillie 2006: 123–125).

Akiko Yamazaki (2002: 53, 58) anser att domesticering av namn, som är den populäraste översättningstendensen bland engelska och tyska barnboksöversättare, berövar barnet möjligheten att se kulturell rikedom och visar brist på respekt för andra kulturer. Yamazaki argumenterar mot överdriven ersättning av främmande namn

mot familjära namn. För det första håller Yamazaki inte med att främmande element är förvirrande och stör barnets läselust eftersom oberoende av kulturen är nästan allting ny och främmande för ett litet barn som egentligen inte kan göra skillnad på om det nya främmande elementet tillhör hans/hennes egen kultur eller en annan kultur. Reaktion till det främmande är inte medfödd utan inlärd i den omgivande kulturen. För det andra tror Yamazaki inte att element från andra kulturer skrämmer barn från att fortsätta läsa översättningen. Att barn tycker om fantastisk litteratur bevisar att olikheter kan vara attraktiva. Den enda skillnaden är att de främmande länderna faktiskt existerar, medan fantasiländerna är påhittade.

Författaren Astrid Lindgren själv tycker att

children have a marvellous ability to re-examine the most alien and distant things and circumstances, if a good translator is there to help them, and I believe that their imagination continues to build where the translator can go no further. (Lindgren 1969, refererad i Stolt 2006: 69)

Lindgren tror att trots begränsade erfarenheter är barn tack vare sin fenomenala fantasi kapabla till att omplacera sig själva till en främmande omgivning, vilket visar att domesticering inte alltid är nödvändig. Japanska barn bryr sig inte om att *Bullerbyboken* handlar om främmande svenska barn i en svensk omgivning utan skriver till författaren för att få veta, om Bullerby verkligen existerar och om det vore möjligt att flytta dit (Lindgren 1969, refererad i Stolt 2006: 69).

2.4. Namnöversättningsmetoder

Angående terminologin – borde man föredra begreppet *översättningsmetoder*, *översättningsstrategier*, *översättningstekniker* eller *översättningsprocedurer* – är forskare inte eniga om. I uppsatsen används dem som synonymer.

Enligt Ritva Leppihalme (1994: 94) finns det tre alternativ för översättning av egennamn:

- att behålla namnet (som det är, med något tillägg, med en detaljerad förklaring, t.ex. i fotnot),

- att förändra namnet (ersätta namnet med ett annat källspråkligt namn, med ett målspråkligt namn),
- att utelämna namnet (och förmedla meningen på något annat sätt, t.ex. med hjälp av substantiv eller utelämna namnet helt).

Leppihalmes indelning passar nog inte så bra för att analysera egennamn i Lindgrens böcker, för metoder som de estniska översättarna har använt för att t.ex. förändra namnet, är mer varierande än bara *ersättning av namnet med ett källspråkligt eller målspråkligt namn*, t.ex. transkribering, återgivning, rekreation osv.

Enligt Ingo (2007: 139–149) kan man

- använda samma namnform i båda språken, dvs. låna,
- anpassa namn till målspråkets ljudstruktur och rättskrivningsprinciper, dvs. förvränga,
- översätta namn,
- använda en annan namnform (ofta av historiska skäl).

Ingos indelning är lite för enkel och fattar några viktiga översättningsmetoder som de estniska översättarna har använt, t.ex. rekreation, borttagande, tillägg osv.

Fernandes (2006: 44, 50–56) har forskat portugisiska barnboksöversättningar i *The Portuguese–English Parallel Corpus of Children’s Fantasy Literature* och kommit fram till en mer detaljerad kategorisering av namnöversättningsmetoder. Enligt honom finns det tio olika möjligheter att översätta namn i barnböcker:

- 1) kopia (*copy*) – källtextens namn överförs till måltexten utan några förändringar, t.ex. *Harry Potter* = *Harry Potter*;
- 2) motsvarighet (*conventionality*) – istället för källtextens namn används det en allmänt accepterad motsvarighet, t.ex. *Archimedes* = *Arquimedes*, *Sicily* = *Sicilia*;
- 3) återgivning (*rendition*) – källtextens namn översätts till målspråket, s.k. ord för ord-översättning. Förutsättningen är att namnet har ett semantiskt innehåll, t.ex. *Cat* = *Gato*;
- 4) transkribering (*transcription*) – namnets morfologi, fonologi, grammatik osv. anpassas till målspråket, t.ex. *Romillia* = *Romília*;

- 5) rekreation (*recreation*) – om namnet är påhittat, dvs. inte tillhör standardspråkets lexikon, konstrueras det också en uppfinning i måltexten, t.ex. *Mr Ollivander* = *Sr. Ollivaras*;
- 6) borttagande (*deletion*) – ett oviktigt namn försvinner i måltexten, t.ex. *Polly Plummer* = *Polly*;
- 7) tillägg (*addition*) – ett namnelement läggs till i måltexten för tydlighetens skull, t.ex. *the Robin* = *Sr. Pintarroxo* (källtextens namn säger inte att Robin är en manlig karaktär);
- 8) transposition (*transposition*) – namnets ordklass förändras utan att förändra betydelsen, t.ex. *Philosopher's (s.) Stone* = *a Pedra Filosofal* (adj.);
- 9) ersättning (*substitution*) – källtextens namn ersätts med ett namn som inte är semantiskt/formellt relaterat, t.ex. *Harvey* = *Ernesto*;
- 10) fonologisk ersättning (*phonological replacement*) – namnet ersätts med ett namn som imiterar källtextnamnets fonologiska egenskaper, t.ex. *Myrtle* = *Murta*.

Fernandes anser att denna kategorisering av översättningsmetoderna också kan användas mycket väl för andra språkpar, och att den är ett nyttigt hjälpmedel för att analysera och beskriva hur översättare behandlar översättning av egennamn. Dessa kategorier ska användas senare för att analysera hur egennamn är översatta till estniska.

2.5. Tidigare forskningar

Översättning av kulturbundna element och därmed också egennamn i barnböcker som forskningsämne tycks vara ett ganska populärt forskningsområde bland svenska studenter.

Madelene Moats (2009) har skrivit en komparativ analys av den brittiska och amerikanska översättningen av Lindgrens *Pippi Långstrump* med fokus på neologismer, *nonce words* och egennamn för att få veta, om det finns några kulturella eller semantiska skillnader mellan de två översättningarna. Enligt Moats (2009: 27) har den amerikanska översättaren varit mer lojal mot källtexten, medan den brittiska översättaren har anpassat texten till målspråksmiljön. Moats analyserar inte alla exempel på namn och neologismer utan väljer ut bara några som bäst illustrerar

kulturskillnader. Hon avser att det vore bättre att använda en parallell korpus, för att få en större bild av översättningmetoderna som översättarna har använt.

Sari Nurmenrintas (2012) pro gradu-avhandling rör sig om översättning av egennamn (personnamn, djurnamn, ortnamn och namn på tidningar och böcker), kulturella begrepp och fenomen, idiom och talesätt och poesi från svenska till finska och tyska i Lindgrens *Stora Emilboken*. Istället för att skapa en egen analysmodell, analyseras översättningsstrategierna parallellt enligt fyra olika modeller som i viss mån är sammanfallande, t.ex. översättningsmetoderna ”förklaring eller tillägg i själva texten” och ”förklarande översättning”, vilket gör att analysen blir lite otydlig. Nurmenrinta (2012: 68) konstaterar att vid översättning av egennamn har de finska översättarna mestadels använt kulturell adaptation och ordagrann översättning, medan den tyska översättaren har haft direkt överföring som den vanligaste strategin.

Terhi Rissanen (2002: 54) har också undersökt Lindgrens *Emil i Lönneberga* och *Än lever Emil i Lönneberga* i sin pro gradu-avhandling och har kommit fram till att de flesta egennamn som är översatta till finska, är ord för ord-översättningar eller imiterar svenskans ljuddräkt, medan i de engelska översättningarna är nästan alla egennamn bevarade som sådana, för att bibehålla den svenska kulturen. Rissanen använder inte en särskild analysmodell utan väljer också ut bara några mer spännande exempel.

Ett bra exempel på en systematisk genomgång av undersökningsmaterialet är **Sara Sundkvists** (2012) magisteruppsats om tyska och finska översättningar av Lindgrens *Mio, min Mio*, *Allt om Karlsson på taket*, *Bröderna Lejonhjärta* och *Ronja Rövardotter*. Sundkvist skiljer mellan personnamn (förnamn och efternamn) och ortnamn (äkta och påhittade ortnamn) och särskiljer följande översättningsstrategier: översättning, anpassning, bearbetning, användning av samma namn. Sundkvists studie (2012: 69–71) visar att de flesta personnamnen är bevarade i de tyska översättningarna, medan i de finska översättningarna är de ofta anpassade till finskan eller ersatta med finska namn. De påhittade ortnamnen har översatts till målspråket medan de äkta ortnamnen har bevarats som sådana i de tyska översättningarna, men anpassats till det finska samhället i de finska översättningarna.

Sara Modin Vidgrens (2007) syfte med sin magisteruppsats om de engelska översättningarna av *Mio, min Mio* och *Karlsson på taket* är att ta reda på i hur stor

omfattning översättningarna skiljer sig från originalet, hur mycket översättaren har anpassat texten, använt borttagande eller tillägg, och hur hon har hanterat egennamn, metaforer och liknelser. Vidgren (2007: 3, 13) särskiljer bara mellan överförda, translittererade och ändrade namn. Trots att Vidgren har försökt förklara översättarens val av översättningsstrategier, blir analysmodellen för oklar för en större korpus.

Problemet med **Katarina Hjortsäters** (1995) magisteruppsats är av samma slag. Hennes forskning om översättningar av kulturbundna element likaså egennamn i *Pippi in the South Seas* är djupgående men fungerar inte för att skapa en större översiktlig bild av översättningsstrategierna som översättarna har använt. Fast den brittiska och den amerikanska översättningarna följer källtexten ganska bra, finns det för många godtyckliga tillägg i den första och onödiga borttaganden i den andra.

När det gäller estniska översättningar av namn har det inte forskats så mycket. **Helen Laansoo-Hämarik** (2012) har i sin magisteruppsats undersökt egennamn (smeknamn, ortnamn och namn på varelser) och benämningar (namn på växter, monster, trollformel, magiska föremål o.d.) i *Harry Potter* och använt sin egen kategorisering av översättningsstrategier, som utgår från metoder som översättare har använt vid översättning av *Harry Potter* böckerna. Därför är det förståeligt att inte alla metoder som de estniska översättarna av Lindgrens böcker har använt, är medräknade i kategoriseringen, vilket gör att den inte kan användas på exakt samma sätt i den här uppsatsen. Som främmandegörande strategier betraktar hon återgivelse, kopia, transkribering, rekreation, och som domesticerande strategier betraktar hon motsvarighet, generalisering och tillägg. Forskaren har kommit fram till, att de estniska översättarna har föredragit främmandegöring, för mest har de använt återgivelser och kopior.

En annan student som har bidragit till forskningen av namnöversättningar är **Margit Rozalka** (2012) som har skrivit en magisteruppsats om översättning av namn i modern barnlitteratur och analyserat 12 olika böcker som är skrivna av 10 författare och översatta från engelska till estniska i 2008–2010 av 11 översättare. Rozalka (2012: 32, 34) anser att översättningssmetoder i stort sett beror på den tiden som böcker blev översatta och har därför skapat sin egen analysmodell för att forska de nutida

översättningarna. Rozalkas modell består av 6 översättningsmetoder, men det fattas några viktiga metoder, t.ex. ersättning, tillägg, rekreation, borttagande. Enligt henne är borttagande en gammalmodig översättningsmetod som inte används idag. Nog förekommer metoden i översättningarna av Lindgrens texter och kan därför inte tas bort från modellen.

De estniska översättningarna av egennamn i Astrid Lindgrens böcker har hittills inte forskats på ett systematiskt sätt. Dessutom har jag inte hittat någon forskning som behandlar alla hennes verk. Omständigheten att en översättare har översatt nästan alla Lindgrens böcker gör forskningen ännu mer speciell och ger förhoppningsvis en tämligen god översikt över hans namnöversättningsmetoder.

3. Analys

Han hade fler barn än han kunde räkna, och den minsta hette Petter, sa Pippi.

Ja men inte kan ett kinesbarn heta Petter, invände Tommy.

Det var just vad hans fru sa åt honom också. ”Inte kan ett kinesbarn heta Petter”, sa hon.

Men Hai Shang var så förfärligt envis, och han sa att antingen skulle ungen heta Petter eller också ingenting alls. (AL 1: 51)

Alla Lindgrens barnböcker och noveller, som är översatta till estniska och som analyserades för undersökningen, presenteras i den följande tabellen.

	Astrid Lindgrens böcker		estniska översättningar
AL 1	<i>Pippi Långstrump</i> 1985 [1945]	VB 6	<i>Pipi Pikksukk</i> 2004
AL 2	<i>Mästerdetektiven Blomkvist</i> 1989 [1946]	VB 1	<i>Meisterdetektiiv Blomkvist</i> 1999
AL 3	<i>Pippi Långstrump går ombord</i> 1992 [1946]	VB 7	<i>Pipi Pikksukk läheb laevale</i> 2004
AL 4	<i>Bullerbyboken</i> 1987 [1947, 1949, 1952] (innehåller <i>Alla vi barn i Bullerbyn</i> , <i>Mera om oss barn i Bullerbyn</i> , <i>Bara roligt i Bullerbyn</i>)	VB 10	<i>Bullerby lapsed</i> 1970
AL 5	<i>Jag vill inte gå och lägga mig i Sagor, hyss och äventyr</i> 2011 [1947, 1988]	KS 1	<i>Ma ei taha magama minna!</i> 1989
AL 6	<i>Pippi Långstrump i Söderhavet</i> 1948	VB 8	<i>Pipi Pikksukk Lõunamerel</i> 2004
AL 7	<i>Nils Karlsson-Pyssling</i> 1999 [1949] – innehåller noveller <i>Nils Karlsson-Pyssling</i> , <i>I Skymningslandet</i> , <i>Peter och Petra</i> , <i>Lustig-Gök</i> , <i>Mirabell</i> , <i>En natt i maj</i> , <i>Prinsessan som inte ville leka</i> , <i>Allrakäraste Syster</i> , <i>Ingen rövare finns i skogen</i>	ÜK 1 / VB 31 / VB 33	<i>Pöialpoiss Nils Karlsson</i> 1998 – innehåller noveller <i>Pöialpoiss Nils Karlsson</i> ; <i>Videvikumaal</i> ; <i>Peter ja Petra</i> ; <i>Naljakägu</i> ; <i>Mirabell</i> ; <i>Maiööl</i> ; <i>Printsess, kes ei tahtnud mängida</i> ; <i>Kõige kallim õeke</i> ; <i>Metsas pole mingeid röövleid</i> ; / <i>Pöialpoiss Nils Karlsson kolib sisse</i> 2007; / <i>Peeter ja Petra</i> 2008
AL 8	<i>Kajsa Kavats</i> 1982 [1950] – innehåller noveller <i>Kajsa Kavats</i> , <i>Smäländsk tjurfäktare</i> , <i>Lite om</i>	VB 24 / VB 21	<i>Kaisa</i> 1997 – innehåller noveller <i>Hakkaja Kaisa</i> ; <i>Smäländi härjavõitleja</i> ; <i>Natuke Sammel-</i>

	<i>Sammelagust, Nänting levande åt Lame-Kal, Hoppa högst, Stora syster och lille bror, Pelle flyttar till Komfusenbo, Godnatt, herr luffare!</i>		<i>augustist; Elus asi Kalle jaoks; Kumb on kangem?; Suur öde ja väikevend; Pelle kolib Vabakambrisse; Head ööd, härra hulkur / Head ööd, härra hulkur! i Röömsaid jõule! 1995</i>
AL 9	<i>Pippi Långstrump har julgransplundring 1992 [1950]</i>	VB 26	<i>Pipi Pikksuka jõulupuu 1999</i>
AL 10	<i>Jag vill också gå i skolan 1951</i>	HN 3	<i>Mina tahan ka koolis käia 1985</i>
AL 11	<i>Mästerdetektiven Blomkvist lever farligt 1989 [1951]</i>	VB 2	<i>Meisterdetektiiv Blomkvisti ohtlik elu 1999</i>
AL 12	<i>Kalle Blomkvist och Rasmus 1984 [1953]</i>	VB 13	<i>Kalle Blomkvist ja Rasmus 2004</i>
AL 13	<i>Mio, min Mio 1988 [1960][1954]</i>	VB 17	<i>Mio, mu Mio 1993</i>
AL 14	<i>Lillebror och Karlsson på taket 1983 [1955]</i>	VB 3	<i>Väikevend ja Karlsson katuselt 1999</i>
AL 15	<i>Rasmus på luffen 1986 [1956]</i>	VB 4	<i>Hulkur Rasmus 1999</i>
AL 16	<i>Rasmus, Pontus och Toker 1988 [1957]</i>	VB 5	<i>Rasmus, Pontus ja Lontu 1999</i>
AL 17	<i>Barnen på Bråkmakargatan 1979 [1958]</i>	VB 20	<i>Lärmisepa tänava Lota 1995</i>
AL 18	<i>Sunnanäng 1984 [1959] – innehåller noveller Sunnanäng; Spelar min lind, sjunger min näktergal?; Tu tu tu!; Junkur Nils av Eka</i>	VB 25	<i>Päevanurme 2003 – innehåller noveller Päevanurme; Heliseb mu pärnapuu, laulab minu ööbik; Tuu-tuu-tuu!; Junkur Nils Ekast</i>
AL 19	<i>Madicken 1960</i>	VB 16	<i>Madlike 1999</i>
AL 20	<i>Karlsson på taket flyger igen 1983 [1962]</i>	VB 12	<i>Karlsson katuselt lendab jälle 1999</i>
AL 21	<i>Lotta på Bråkmakargatan 1987 [1962]</i>	VB 20	<i>Lärmisepa tänava Lota 1995</i>
AL 22	<i>Stora Emilboken 1999 [1963, 1966, 1970] – innehåller Emil i Lönneberga, Nya hyss av Emil i Lönneberga, Än lever Emil i Lönneberga</i>	VB 18	<i>Vahtramäe Emil 1993 – innehåller Vahtramäe Emil, Vahtramäe Emili uued vembud, Vahtramäe Emil on veel elus</i>
AL 23	<i>Jul i Bullerbyn 2010 [1963]</i>	VB 32	<i>Jõulud Bullerbys i Bullerby lapsed 2008</i>
AL 24	<i>Vi på Saltkråkan 1988 [1964]</i>	VB 9	<i>Väike Tjorven, Pootsman ja Mooses 1993</i>
AL 25	<i>Vår i Bullerbyn 1996 [1965]</i>	VB 32 / HN 4	<i>Kevad Bullerbys i Bullerby lapsed 2008 / Kevad Kärakülas 1987</i>
AL 26	<i>Barnens dag i Bullerbyn 1991 [1966]</i>	VB 32 / KP 1	<i>Lastepäev Bullerbys i Bullerby lapsed 2008</i>

			/ <i>Lastepäev Bullerbys</i> 2000
AL 27	<i>Karlsson på taket smyger igen</i> 1983 [1968]	VB 11	<i>Karlsson katuselt hiilib jälle</i> 1999
AL 28	<i>Bröderna Lejonhjärta</i> 1987 [1973]	VB 15	<i>Vennad lõvisüdamed</i> 2003
AL 29	<i>Madicken och Junibackens Pims</i> 1991 [1976]	VB 19	<i>Madlike ja Jaanikingu põnn</i> 2003
AL 30	<i>Visst kan Lotta nästan allting i Sagor, hyss & äventyr</i> 2011 [1977]	VB 22	<i>Muidugi oskab Lota peaaegu kõike i Rõõmsaid jõule!</i> 1995
AL 31	<i>Ronja rövardotter</i> 1981	VB 14	<i>Röövlitütar Ronja</i> 2003
AL 32	<i>När lilla Ida skulle göra hyss</i> 1989 [1982]	VB 28 / HN 2	<i>Kui väike Ida tahtis vempu visata</i> 2003 / <i>Kui väike Ida tahtis teha vempu</i> 1985
AL 33	<i>Emils hyss nr 325</i> 1988 [1983]	VB 29	<i>Emili vemp nr 325</i> 2003
AL 34	<i>Titta Madicken, det snöar! i Sagor hyss & äventyr</i> 2011 [1983]	VB 23 / HN 1	<i>Vaata, Madlike, lund sajab!</i> 1995 i <i>Rõõmsaid jõule!</i> / <i>Vaata, Madicken, lund sajab!</i> 1984
AL 35	<i>Inget knussel, sa Emil i Lönneberga</i> 1985 [1987]	VB 30	<i>Ei mingit koonerdamist, ütles Vahtramäe Emil</i> 2003
AL 36	<i>Pippi Långstrump i Humlegården</i> 2002 [2000]	VB 27	<i>Pipi Pikksukk Humlegårdenis</i> 2000

Tabell 1. Lindgrens böcker och motsvarande översättningar som analyseras i uppsatsen

Genomgången av alla Astrid Lindgrens barnböcker och motsvarande översättningar resulterade i 1612 namn och 1688 översättningar, men när jag hade lämnat åt sidan alla namn som förekom i fler än en bok (t.ex. *Rasmus* i AL 12, AL 15 och AL 16) och markerade sådana exempel som ett enda namn, blev det kvar 1338 olika svenska namn och 1425 estniska översättningar. De enda likadana namnen som blev räknade som två olika namn, är namn som tillhör olika namntyper (t.ex. *Guldtuppen* som personnamn i AL 28 och *Guldtuppen* som företagsnamn i AL 28). Sammanlagt hittades det 15 sådana namn – *Freja*, *Greta*, *Guldtuppen*, *Hans*, *Kajsa*, *Kalle*, *Lotta*, *Margareta*, *Matilda*, *Morsan*, *Moses*, *Petter*, *Pontus*, *Pärk* och *Rosa*.

Orsaken till att det finns fler översättningar än ursprungliga svenska namn är att dels har några namn blivit översatta av två översättare som har använt olika översättningsmetoder, dels har översättarnas översättningar inte alltid varit genomgående.

I bilagan finns det korpusen som har satts ihop för att analysera översättningarna på ett systematiskt sätt. Sidnumret markerar den första gången som ett namn förekommer i den motsvarande boken. Om samma karaktär förekommer i flera böcker (t.ex. *Pippi* i AL 1, AL 3, AL 6, AL 9, AL 36), markeras bara den första tillkomsten med undantag av namn som är översatta av två översättare eller på flera olika sätt. Om olika karaktärer hade samma namn, markerades alla böcker där namnet uppkom. Ord som inte är en del av källtextens namn, men som har påverkat översättningen av namnet, visas i parentes, t.ex. (*lille*) *Sixten* = *pisi-Sixten*.

Alla svenska egennamn från Lindgrens böcker har först blivit klassificerade enligt Nyströms namnkategorier (2013: 22, 98, 158). Av de 1338 namn finns det 648 **personnamn**, t.ex. *Melker*, *Melker Melkerson*, *tant Nilsson*, 339 **ortnamn**, t.ex. *Stockholm*, *Snickargården*, *Bullerby*, *Orion*, och 351 **övriga namn**, varav 99 är **djurnamn**, t.ex. *Murran*, *Blaren*, 12 är **fordonsnamn**, t.ex. *Noaks ark*, *Ormen Långe*, 37 är **namn på förmål**, t.ex. *De Vises Skrin*, *Maud Yvonne Marlene*, *Lejonbrudssmörgåsar*, 18 är **företagsnamn**, t.ex. *Bullerbyns Sorkeri*, *Sveriges Radio-TV*, 5 är **namn på varumärke**, t.ex. *Volvo*, *Gislaved* och 114 är **namn på immateriella företeelse**, t.ex. *Cirkus Kalottan*, *Rosornas krig*, *Appelkullskratt*, *Teodoratankar*, *Operation Moses*, *”Rödluvan och vargen”*. Namn på olika spel, t.ex. *Svälta Räv*, *Blindbock*, beräknas också som immateriella företeelser. Ytterligare finns det en namnkategori som Nyström inte har nämnt bland de viktigaste namnkategorierna, men som med 66 exempel är en ganska viktig kategori i Lindgrens användning av namn. Begreppet som bäst beskriver kategorin är **”gruppsnamn”** – dit hör sådana namn som *De Fyra Saltkråkorna*, *den Röda Rosen*, *De Snälla*, *Bullerbyungar*, *Borkaätten*, *Grankvistsflickorna* osv.

Förutom gruppsnamn finns det också andra särdrag som man måste ta hänsyn till. För det första finns det några exempel på ”namn i namn”, t.ex. *”Klagosång över en död Borkarövare”* (AL 31: 50) som beräknas som två namn – namnet av sången blir kategoriserad som en immateriell företeelse, medan *Borkarövare* analyseras också som ett personnamn.

För det andra kan det på grund av genitivvändelse vara komplicerad att avgöra om t.ex. *Janssons vik* (AL 24: 80) syftar på vikens namn eller bara på att viken tillhör Jansson. Trots att *Johanssons gödselstack* (AL 11: 17) har samma konstruktion, är det inte sannolikt att en gödselstack har fått ett namn. Enligt Nyström (2013: 81–82) är det nog vanligt att en del av de geografiska namnen inte är sammansattad och innehåller namnet på ägaren eller brukaren, t.ex. *Hanses park*, *Brittas myr*, eller områdesnamnet, t.ex. *Trössö skog*. Därför har det beslutats att om det handlar om en ort eller en byggnad där det är möjligt att befinna sig, t.ex. *Hultsfreds slätt* (AL 22: 72), *Grankvists brygga* (AL 24: 34), *Älvborgs fästning* (AL 15:129), eller om ett företag, t.ex. *Viktor Blomkvists speceriaffär* (AL 2: 5), *Karlmans konditori* (AL 17: 100), *Larssons bageri* (AL 30: -), då behandlas nominalfrasen som ett ort- eller företagsnamn.

För det tredje kan ett ord börja med en stor bokstav utan att vara ett egennamn. I fråga om några yrkesnamn, t.ex. *Fröken* (AL 7: 44, AL 4: 23, AL 19: 28, AL 3: 42), *Konungen* (AL 13: 13), *Länsman* (AL 15: 116), har Lindgren ibland använt en gammalmodig ortografi. Däremot är Lindgren inte följdriktig och använder ibland också en liten bokstav, t.ex. *fröken* (AL 1: 51), *borgmästar* (AL 9: 42). För det fjärde använder Lindgren ibland en stor begynnelsebokstav i direkt anföring för att antyda att en karaktär är illitterat, t.ex. *göra Hyss i Körkan* (AL 22:200), *Gässen* (AL 22: 143), *Fruder och Herrar* (AL 22: 281), *en Lymel te pojk* (AL 11: 117). Därför inkluderades inte alla ord som börjar med en stor bokstav i urvalet.

Det enda namnet som lämnades ut från analysen är *Gud*, för i de flesta fall har Lindgren använt en stor bokstav och därför är det inte möjligt att skilja namnet *Gud* från begreppet *gud*, t.ex. *gode Gud* (AL 12: 68), *Levandes Gud* (AL 15: 154), *Gud hade givit de skyddsfärg* (AL 15: 10), *ensam med min Gud* (AL 24: 23). Därtill har *Gud* blivit översatt på så många olika sätt att den inte kan läggas till bara en kategori utan behöver en egen analys, för att dra slutsatser kring temat. *Gud* (AL 18: 72, AL 8: 52, AL 21: 46) har blivit översatt som motsvarande namnet *Jumal* (VB 25: 78, VB 24: 41, VB 20: 36) men vanligare är att översättaren använder en liten bokstav och översätter *Gud* (AL 15: 10, AL 19: 96, AL 24: 34) som begreppet *jumal* (VB 4: 6, VB 16: 94, VB 9: 32). Dessutom förefaller det att Beekman har försökt att undvika namnet *Jumal*, t.ex. *han ber till Gud* (AL 15: 107) är översatt som *palub taevast* [ber himlen] (VB 4: 115), *Levandes Gud* (AL 15: 154) som *armas taevas* [kära himlen] (VB 4: 168), *Gud* (AL 19:

13) som *issand* [herren] (VB 16: 13). Varför har översättaren bestämt sig att reducera användningen av namnet *Jumal* är svårt att förklara. Kanske blev han förordnad från någon högre instans att man måste avhålla sig från religion i den sovjetiska litteraturen eftersom den är mot kommunistiska principer. Enligt Riitta Oittinen (2006: 42) är det vanligt att översättare brukar domesticera texter på grund av det politiska trycket eller censuren. Kanske vill Beekman bara variera översättningen, men kanske finns det för många förekomster av *Gud* i de svenska originalen, och översättaren vill göra det enklare för en estnisk läsare att få bättre kontakt med texten. Det vore ju lite främmande för estniska barn att läsa om Gud när de kanske aldrig hade hört talas om Guden.

Analysmodellen som passar bäst för klassificering av översättningsmetoder är den av Lincoln Fernandes. Var och en metod som Fernandes har använt för analysen av engelska barnböcker som blev översatta till portugisiska har sina motsvarande exempel i estniska översättningar av svenska barnböcker.

- 1) **kopia** – t.ex. *Tommy = Tommy, Stockholm = Stockholm*.
- 2) **motsvarighet** – t.ex. *Gustaf Vasa = Gustav Vaasa, Helsingfors = Helsingi, Östersjön = Läänemeri, Rödluvan = Punamiütsike*.
- 3) **återgivelse** – t.ex. *Långstrump = Pikksukk, Bråkmakargatan = Lärmisepa tänav, Junibacken = Jaanikingu*. Trots att de flesta namn som tillhör gruppen är ord för ord översättningar, finns det några exempel där innehållet av de svenska och estniska namnen skiljer sig från varandra, fast i stort sett är de likadana, t.ex. *Avgrundshålet = Kolliauk* [Odjurets hål]. På grund av att det är subjektivt att bedöma översättningen i skalan exakt–inexakt och att man inte kan hävda att den är en felöversättning, har sådana enstaka fall också kategoriserats som återgivelse.
- 4) **transkribering** – t.ex. *Pippi = Pipi, Kajsa = Kaisa, Peter = Peeter, Ricki = Riki*. Hit hör också morfologiska och grammatiska ändringar som används för att anpassa namnet till målspråket, t.ex. olika pluraländelser som i *Larssons = Larssonid, Bergkvistar = Bergkvistid* och ändelser som läggs till namnet för att uttrycka bestämd form som i *Bäcktorpet = Bäcktorp, Melkersönerna = Melkersonid* och *Vimmerbyborna = Vimmerby elanikud*.

Om namnets översättningsmetod tillhör transkribering eller motsvarighet, beror också på kontexten, t.ex. *Eva = Eeva* är en transkribering, men om det handlar om till exempel *Eva i paradiset*, då är *Eva = Eeva* en motsvarighet.

- 5) **rekreation** – t.ex. *Kurrekurreduttõn = Kurrunurruvuti saar, Vippentippen = Vipsi-Tipsi*.
- 6) **borttagande** – analysen av de estniska översättningarna har visat att istället för en tydlig metod som Fernandes kallar för ”borttagande” finns det tre olika underkategorier:
 - 6.1 – namnet eller en del av namnet har tagits bort, t.ex. *fröken Høk = preili, Borkaröväre = -* [avsnittet har inte blivit översatt];
 - 6.2 – namnet har tagits bort och ersatts med en generalisering istället, t.ex. *Gislaved = kumm* [däck];
 - 6.3 – namnet har blivit översatt, men det är inte längre ett namn i måltexten, t.ex. *Stadsparken = linnapark*. Undantaget är namn som enligt estnisk ortografi måste skrivas med en liten bokstav, t.ex. *Barnens Dag = lastepäev*. Då handlar det om transkribering, inte borttagande. Metoden 6.3 används alltid tillsammans med återgivelse.
- 7) **tillägg** – t.ex. *Högloftet = Höglofteti kohvik* [Högloftets kafé]. Tillägg används alltid tillsammans med någon annan metod.
- 8) **transposition** – t.ex. *lille Karl = Karlike* [*Karl* + ett diminutivsuffix *-ke*]. Istället för adjektivet *lille* har översättare använt förminskningsform – man har ändrat ordklass, men inte meningen. Transposition används alltid tillsammans med någon annan metod.
- 9) **ersättning** – t.ex. *Bo = Rein, Inger = Anna*.
- 10) **fonologisk ersättning** – t.ex. *John = Jaan, Snurran = Nurr*.

Dessutom finns det tre kategorier som Fernandes inte har nämnt, men som förekommer i de estniska översättningarna.

- 11) **kombination av olika översättningsmetoder** – t.ex. *fru Andersson = proua Andersson*, där man har använt både återgivelse och kopia och t.ex. *Älvsborgs fästning = Älvsborgi kindlus*, där man har använt både transkribering och återgivelse.
- 12) **felöversättning** – t.ex. *Sveriges Vår = Rootsimaa sõjad* [Sveriges krig].

13) **översättning av namnet är inte genomgående** – t.ex. *Lönneberga* = *Lönneberg/Vahtramägi*, *Karlsson på taket* = *Katuse Karlsson/Katuse-Karlsson/Karlsson katuse*lt – namnet har inte blivit översatt på ett följdriktigt sätt. Som tidigare nämnt finns det 87 fler estniska översättningar än svenska egennamn och här ligger grunden till fenomenet. T.ex. *Lönneberga* beräknas som ett egennamn som har två estniska översättningsvarianter – *Lönneberg* och *Vahtramägi*, som gemensamt tillhör den 13:e gruppen som ett exempel på ogenomgående översättning.

I den följande tabellen presenteras översättningsmetoderna som de estniska översättarna har använt per varje namnkategori.

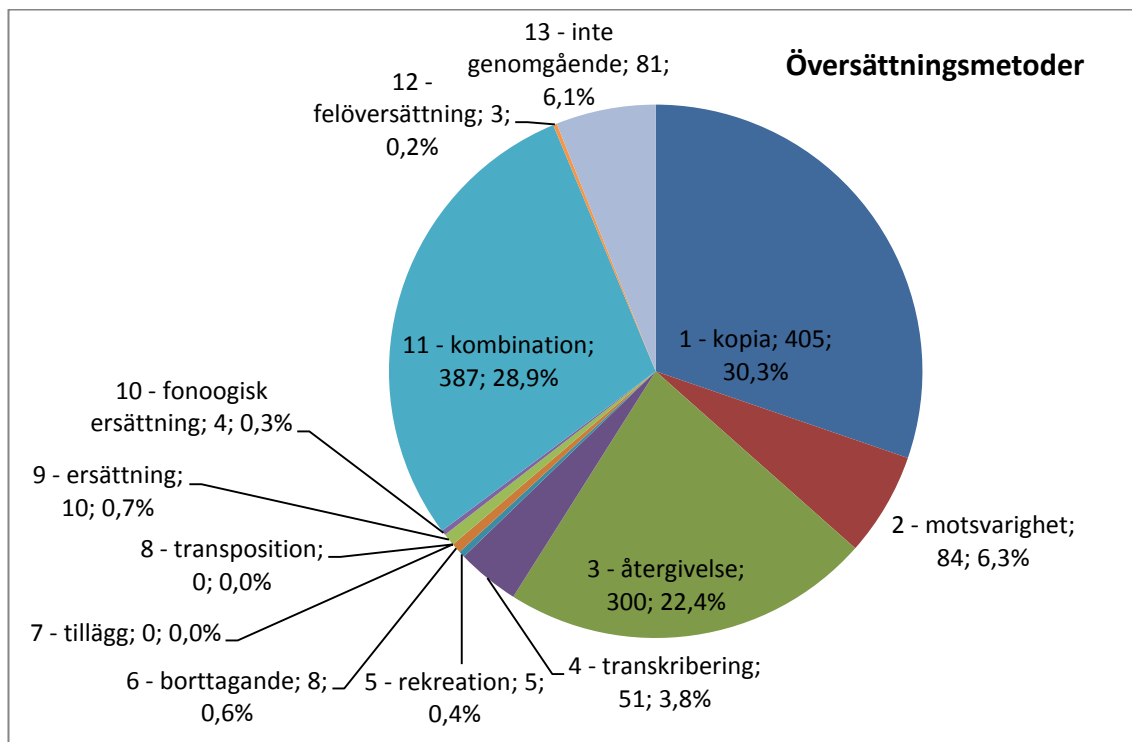
		Översättningsmetoder													
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Totalt:
Namnkategorier	Personnamn	263	21	73	22	5	1	-	-	4	1	215	-	43	648
	Ortnamn	73	54	118	4	-	2	-	-	1	-	60	1	26	339
	Djurnamn	49	1	17	8	-	-	-	-	3	3	10	1	7	99
	Fordonsnamn	1	1	6	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	12
	Namn på förmål	14	1	8	4	-	-	-	-	1	-	9	-	-	37
	Företagsnamn	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	18
	Namn på varumärke	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	5
	Namn på immateriella företeelse	1	6	53	-	-	3	-	-	1	-	45	1	4	114
	Gruppenamn	1	-	22	13	-	1	-	-	-	-	28	-	1	66
	Totalt:	405	84	300	51	5	8	0	0	10	4	387	3	81	1338

Tabell 2. Översättningsmetoder som översättare har använt för varje namnkategori

Av 1338 fall har översättarna använt kopia 405 gånger, motsvarighet 84, återgivning 300, transkribering 51, rekreation 5, borttagande 8, ersättning 10, fonologisk ersättning 4, kombination av olika metoder 387, felöversättning 3 och ogenomgående översättning 81 gånger. Trots att tillägg och transposition beräknas var för sig som översättningsmetod, används de alltid tillsammans med någon annan metod och tillhör därför den 11:e gruppen.

De största grupperna är personnamn som har översatts med hjälp av kopia (263) och kombination av olika översättningsmetoder (215) och ortnamn som har blivit översatta med hjälp av återgivning (118).

Med hjälp av ett diagram kan man få en bättre översikt över översättningsstrategierna som översättarna har använt för att översätta egennamn från svenska till estniska.

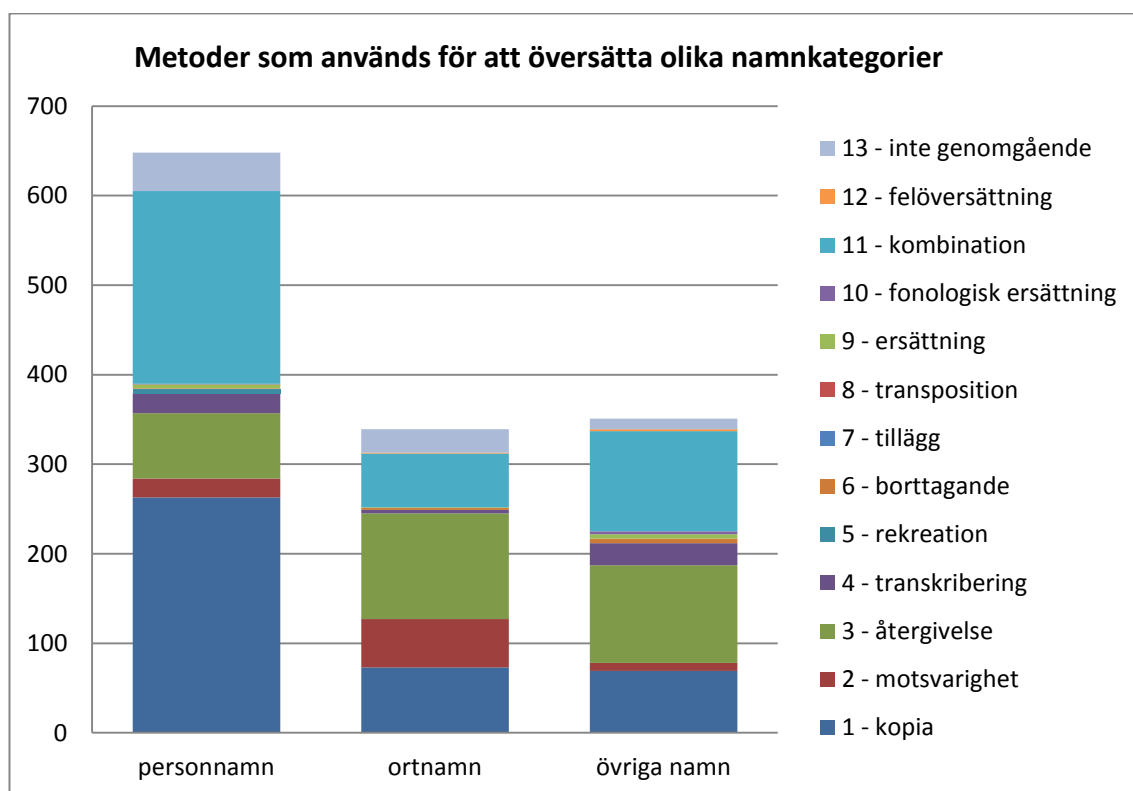
Figur 1. Översättningsmetoder som översättarna har använt

Som det framgår av diagrammet, brukar översättarna ofta använda samma namnform i målspråket – 30,3% av namn är oförändrade, dvs. lånade från källspråket. Nästan samma populär är användning av kombinationen av olika översättningsmetoder (28,9%). Den tredje stora gruppen är återgivelser (22,4%) och sedan följer tre lite mindre grupper: motsvarigheter (6,3%), ogenomgående översättningar (6,1%) och transkriberingar (3,8%). Resten av översättningsmetoderna förekommer bara några enstaka gånger.

Om man jämför mängden av kopior med transkriberingar och ersättningar, hänvisar det att de estniska översättarna har föredragit en främmandegörande strategi och undvikit namn eller namnformer som vore mer lämpliga för en estnisk läsare. Detta stödjer också Beekmans (2008: 74) påstående att när han arbetade vid förlaget, gällde det en mycket respekterande attityd till författarens text.

Att forskningen är koncentrerad på skönlitterära texter som vanligen innehåller mer fiktiva egennamn, är uppenbarligen orsaken till det stora antalet av återgivelser. Också Ingo (2007: 138) hävdar att fiktiva egennamn översätts oftare än verkliga egennamn.

För att kunna svara på frågan om det finns skillnader mellan översättningen av olika namnkategorier, kan man först titta närmare på de tre stora kategorierna: personnamn, ortnamn och övriga namn.

Figur 2. Översättningsmetoder som översättarna har använt för personnamn, ortnamn och övriga namn

Kopia är den mest använda strategin för att översätta personnamn, medan återgivelse används oftast för ortnamn, kombination av olika metoder och återgivelse används mest för övriga namn. Slutsatsen kan vara att ortnamn och övriga namn, som Lindgren använder, är mer beskrivande än personnamn, dvs. går an att översättas ord för ord.

Grunden till antalet av motsvarigheter för översättning av ortnamn kan vara att för ortnamn har Lindgren använt mer verkliga och kända namn som ofta har estniska motsvarigheter. Däremot transkribering används mindre för ortnamn än för personnamn och övriga namn. Översättarna använder antingen samma namnform, dess motsvarighet

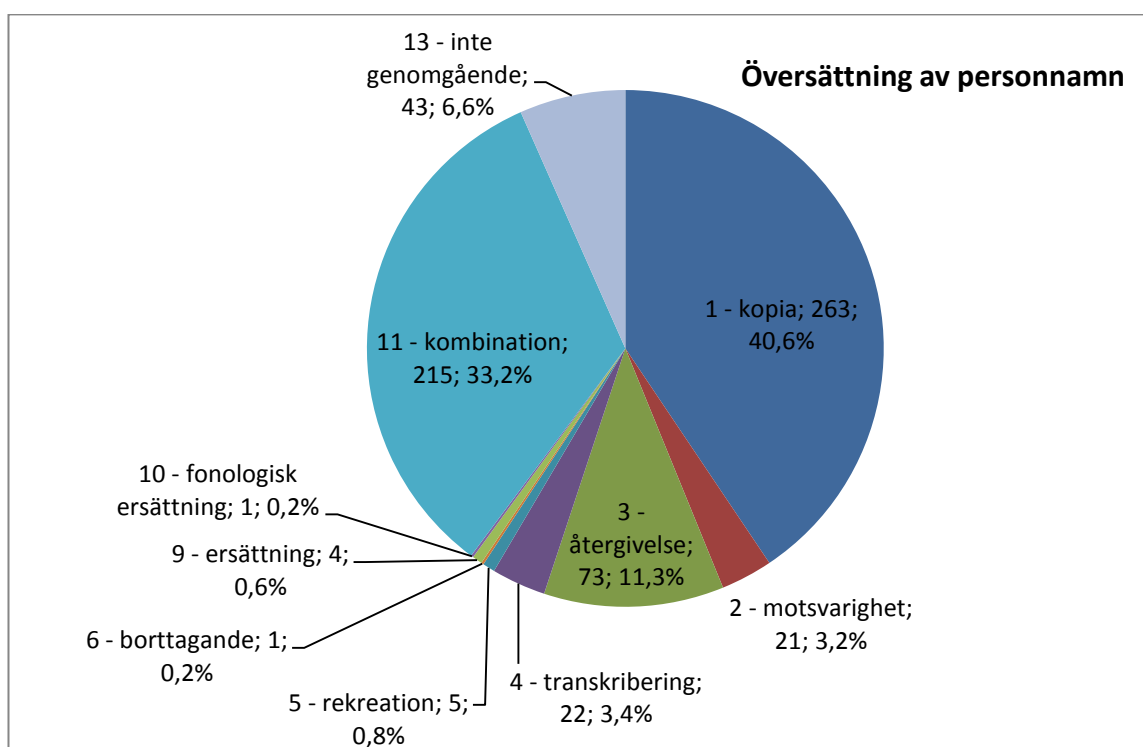
eller översätter namnet, men brukar inte domesticera ortnamn. Resten av översättningsmetoderna, dvs. felöversättning, fonologisk ersättning, ersättning, tillägg, borttagande och rekreation används sällan i varje namnkategori.

I det följande ska varje namnkategori analyseras separat för att ta reda på om översättningmetoderna som används för översättning av varje namntyp är likadana.

3.1. Analys av olika namnkategorier

3.1.1. Personnamn

Som förväntat är personnamn den mest populära namnkategorin med 652 olika egennamn. Följande figur illustrerar vilka översättningsmetoder översättarna har använt för personnamn.

Figur 3. Översättningsmetoder som översättarna har använt för att översätta personnamn

Kopia

263 namn (dvs. 40,6%) av 648 personnamn har de estniska översättarna valt att inte ändra alls. För sådana namn som förekommer på estniska på exakt samma sätt som på

svenska, t.ex. *Annika* (VB 6: 8), *Artur* (VB 1: 93), *Gunnar* (VB 1: 93), *Martin* (VB 19: 135), *Oskar* (VB 4: 44), *Rasmus* (VB 4: 5), *Sven* (VB 24: 81), och för namn på välkända personer eller karaktärer, t.ex. *Robin Hood* (AL 4: 168), *Sherlock Holmes* (AL 2: 3), *Hercule Poirot* (AL 2: 3), *Napoleon* (AL 16: 18), är det ett logiskt val. De flesta av personnamnen låter dock lite främmande för en estnisk läsare och passar inte så bra in i estniska uttalsregler, t.ex. *Barbro* (ÜK 1: 99), *Elof* (VB 4: 33), *Hilding Lif* (VB 4: 104), *Muj* (ÜK 1: 80), *Tjorven* (VB 9: 16), *Jiri* (VB 17: 45), *Labbas* (VB 14: 24), *Tjegge* (VB 14: 24), *Teddy* (VB 9: 23), men är i alla fall mer eller mindre möjliga att uttala. Ytterligare några av dem innehåller bokstäver som inte finns i det estniska alfabetet och som därför kan vara svåra för barn att uttala, t.ex. *Ylva-Li* (ÜK1: 99), *Åke XVIII* (VB 9: 11), *Magnus Rex* (VB 25: 81). Dessutom kan en estnisk läsare inte vara säker på om man har med en manlig eller kvinnlig karaktär att göra när man träffar namn som *Elof* (VB 4: 33) eller *Fille* (VB 3: 72).

Trots att valet av den lämpligaste metoden att översätta ett namn är en subjektiv fråga, finns det några estniska översättningar som man kan vara lite skeptisk mot. För det första finns det namn som man kunde göra läsarvänligare med bara några enkla ändringar, t.ex. istället för *Britta-Kajsa* (ÜK 1: 64), som på grund av dubbel-*t* och *j* framför *s* har en ovanlig stavning för en estnisk läsare, kunde man helt enkelt använda *Brita-Kaisa*, utan att ändra källkulturens namn och dess uttal för mycket. Istället för *Johan* (VB 9: 6) kunde man använda den estniska varianten *Juhan*, som uttalas på samma sätt som svensk *Johan*, för *o* uttalas [u:] på svenska och *u* uttalas [u:] på estniska, medan *Johan* uttalas som [johan].

För det andra finns det svenska namn som inte betyder någonting på svenska, men som får en betydelse om de används som kopior i estniska texter, t.ex. *Ida* (VB 16: 8) som betyder *öst*, *Lisa-Lotta* (VB 2: 144) som betyder *Extra-Lotta*. De båda oönskade betydelserna kunde undvikas genom att lägga till ett *i* – *Iida* och *Liisa-Lotta*. Bibetydelser kan man också hitta i *Katla* (VB 15: 53) som syftar på en kastrull, *Knoll* (VB 10: 62) som liknar ordet *koll* [odjur], *Peck* (VB 12: 128) som uttalas som *pekk* [späck], *Tore* (VB 16: 136) som betyder *trevlig*. Om översättarna använder sådana namn som kopior, får de oönskade konnotationer som saknas i Lindgrens ursprungliga texter.

Motsvarighet

För 21 personnamn (3,2%) har översättarna använt en allmänt accepterad motsvarighet. De flesta personnamn som tillhör gruppen är religiösa namn, t.ex. *Adam* = *Aadam* (VB 9: 68), *David* = *Taavet* (VB 19:64), *Esau* = *Eesav* (VB 10: 179), *Goliat* = *Koljat* (VB 19: 64), eller namn på historiska personer, t.ex. *Rikard Lejonhjärta* = *Richard Lõvisüda* (VB 15: 15), *Gustaf V* = *Gustav V*, men också namn på fiktiva karaktärer, t.ex. *Fredag* = *Reede* (VB 9: 111) från *Robinson Crusoe*.

Enligt Ingo (2007: 137) är det vanligt att använda en anpassad form för historiska personers namn. Däremot Jan van Coillie (2006: 131) har lagt märke till att det är en vanlig översättningsstrategi att radera eller ersätta namn på historiska personer i barnböcker, om de till exempel beskriver karaktärsdrag och inte är så viktiga för händelseförloppet. De estniska översättarna har uppenbarligen inte gjort det, vilket igen hänvisar till respekt för originaltexten eller också att estniska och svenska barn har likadana kunskaper enligt översättarnas åsikt.

Återgivning

Återgivning är den tredje största gruppen (11,3%) med 73 exempel och visar Lindgrens stor uppfinningsrikedom angående att hitta på lustiga namn, t.ex. *Lusknäckarn* = *Täitapja* [Lusmördare] (VB 4: 68), *Busunge* = *Mürakaru* (VB 12: 109), *fröken Finemang* = *preili Peen Värk* [fröken Fin Grej] (VB 16: 36), *Lilla Skrållan* = *Pisikisa* [Lillskrik] (VB 20: 8), *Stor-Skräll* = *Suurmürts* (VB: 7), *Sparven* = *Värb* [sparven (*varblane*) i talspråk] (VB 18: 72), och Beekmans skicklighet att framföra hennes språkfynd.

Några översättningar fungerar desto bättre att käll- och målkulturen är nära varandra, t.ex. har Lindgren använt namnet *Harhjärta* i motsats till *Lejonhjärta*, men översättare kan använda återgivning *Jänesesüda* (VB 15: 90) bara om harar också har den semiotiska betydelsen av feighet i målkulturen. Därtill finns det namn som låter liknande i käll- och måltexten, t.ex. *Skorpan* = *Korp* (VB 15: 7), tack vare att ordet *korp* har kommit till estniskan från det svenska ordet *skorpan* (EES 2012).

Den konstigaste lösningen är översättningen av *fröken Hök* som introduceras först som *preili Hök* (VB 4: 5), inte som *preili Kull* [fröken Hök] som man kanske hade förväntat sig. Men när barn pratar om *fröken Hök/Höken*, så använder Beekman plötsligt namnet

Kull [Höken] (VB 4: 5) och lägger till en fotnot med förklaringen att *hök* betyder *kull* på svenska. Antagligen vill Beekman skilja mellan personnamn och öknamn, men jag anser att det kan vara lite förvirrande för ett barn, när man använder *preili Hök* och *Kull* växelvis. Man kunde ju ha använt *preili Kull* och *Kull* som Lindgren gör det på svenska – *fröken Hök* och *Höken*. Dessutom passar namnet *Hök* inte så bra in i det estniska böjningsystemet. Enligt van Coillie (2006: 125–126) kan översättare använda fotnoter för att minska skillnader mellan källtext- och måltextläsarens kunskaper. Om man förklarar att *kull* kallas för *hök* på svenska, lär estniska barn ett nytt svenskt ord, men samtidigt kan det hända att om översättare förklarar något på ett så tydligt sätt, är namnet inte längre så roligt.

Transkribering

Bara 22 personnamn (3,4%) har blivit transkriberade. De flesta ändringarna handlar om långa vokaler och konsonanter som på estniska skrivs med dubbel bokstav, t.ex. *Elfrida* = *Elfriida* (VB 15: 154), *Jonatan* = *Joonatan* (VB 15: 5), *Lina* = *Liina* (VB 18: 8), *Rut* = *Rutt* (VB 16: 81). Det finns också motsatta transkriberingar, t.ex. *Johansson* = *Johanson* (VB 2: 17), *Matsson* = *Matson* (VB 9: 149), *Svantesson* = *Svanteson* (VB 3: 5), men Beekman har inte varit konsekvent med sådana förändringar, för t.ex. *Andersson* (VB 4: 131, VB 23: 83), *Elin Gustavsson* (VB 5: 143), *Fredriksson* (VB 2: 54) har han bestämt att inte ändra.

Analysen av kopior visade att översättarna kunde ha använt fler transkriberingar för att göra det lite lättare för ett estniskt barn att läsa texten utan att ändra källkulturens namn för mycket. Därtill kunde valet av översättningsmetoden (kopiering eller transkribering) vara lite mer genomtänkt.

Rekreation

Rekreation har Beekman använt bara för att översätta 5 personnamn, men den används också i kombination med några andra metoder. Det mest klassiska exemplet handlar om fru Hök i *Rasmus på luffen* – Rasmus är lite förskräckt och säger *höken Frök* istället för *fröken Hök*. Beekman har lyckats med att konstruera samma ordspel på estniska med hjälp av att byta de första bokstäverna – Rasmus säger *heili Pröök* (VB 4: 30) när han borde ha sagt *preili Hök*.

Ett intressant exempel är *Vippentippen* = *Vipsi-Tipsi* (VB 30: 38) där Beekman har lyckats komma upp med ett liknande namn och bevara rimmet. Däremot kan det diskuteras om rekreationen har önskade konnotationer. *Vippen* betyder att vara nära på att göra något och *tippen* syftar på spetsen, men *Vipsi-Tipsi* låter som om det pratas om alkohol för *vipsi* liknar ordet *svipsis* [berusad] och *tipsi* liknar ordet *tips* [tjej] eller verbet *tipsutama* [pimpla].

De tre övriga exemplena visar bristen på karaktärernas skrivkunnighet: *Jon Blund/John Blund* kallas *Une Mati* på estniska, men för att passa Karlssons språk blir de *Jon Plunt* (AL 27: 184) och *Unne Matti* (VB 11: 146). *Anna-Stina* = *Anna-Stina* blir *Anastina* (AL 15: 116) på svenska och *Annastina* (VB 4: 126) på estniska, *Pontus* = *Pontus* blir *Pontys* (AL 16: 181) på svenska och *Pondus* (VB 5: 178) på estniska. Först kan de två sista ändringarna se ut som transkriberingar, men deras syfte är inte att anpassa namnet till målspråket utan att återskapa karaktärernas fel.

Borttagande

Borttagande av personnamn har använts bara en gång när en sång som Pippi sjunger och som inte har någon betydelse för ett estniskt barn, bytts ut mot ett potpurri av estniska barnvisor och därmed tas det bort ett oviktigt namn, *borgmästar Munte* = - (VB 26: 44).

Ersättning och fonologisk ersättning

För att inte ändra känslan av källkulturen för mycket, finns det bara fyra ersättningar och en fonologisk ersättning av personnamn. Beekman har ersatt *Bulten* med *Ruts* (VB 18: 210), *Jocke* för *Juss* (VB 18: 164) och *John* för *Jaan* (VB 7: 122), som imiterar källtextnamnets fonologiska egenskaper. Helga Nõu har ersatt *Bo* med *Rein* (HN 3: -), och *Inger* med *Anna* (HN 3: -). Alla namn har ersatts med estniska namn som ett barn kan associera med, med undantag av *Bulten* = *Ruts* som ska diskuteras i det följande avsnittet.

Kombination av olika översättningsmetoder

Den andra mest använda översättningsstrategin med 215 exempel (33,2%) är kombination av olika metoder. Nästan halvan av dem är personnamn som innehåller en titel och ett efternamn, och den enda skillnaden mellan det svenska och det estniska namnet är att titeln har blivit översatt, t.ex. *tant Nilsson* = *tädi Nilsson* (VB 9: 10),

baron von Rencken = *parun von Rencken* (VB 5: 66), *direktör Karlberg* = *direktor Karlberg* (VB 9: 199), *fru Sjöberg* = *proua Sjöberg* (VB 9: 19), *polismästare Ros* = *politseiülem Ros* (VB 27: 15), *tandläkare Lars Erikson* = *hambaarst Lars Erikson* (VB 10: 160) osv. Trots att många efternamn bär en semantisk mening och kunde ha blivit översatta, har Beekman föredragit att vara trogen källkulturens namn. Fast estniska barn ska lära känna många typiska svenska namn, kommer de inte att ha samma konnotationer som svenska barn som förstår också namnens betydelse. Däremot kan det diskuteras om de svenska barnen ens märker sådana namn – de är så vardagliga att man kanske inte alls lägger märke till den semantiska betydelsen.

Till den andra stora gruppen tillhör personnamnen som har blivit översatta med hjälp av återgivning (för att framföra den semantiska betydelsen) och kopiering, t.ex. *Borkalymmeln* = *Borka-lontrus* (VB 14: 36), *Kalle Spader* = *Poti-Kalle* (VB 18: 160), *Dunder-Karlsson* = *Köva-Karlsson* (VB 6: 91), eller återgivning och transkribering, t.ex. *Lus-Mia* = *täi-Miia* (VB 19: 68), *Frida Bock* = *Friida Sock* (VB 12: 90), *Store-Peter* = *Suur Peeter* (VB 4: 5), *Höns-Hilma* = *Kana-Hilma* (VB 25: 34), *Ola på Jola* = *Latraja Ola* (VB 25: 34), som tydligen har fått inspiration från verbet *jollra*. Enligt van Coillie (2006: 127–128) är det vanligt att namn med specifika konnotationer översätts till målspråket på så sätt att de håller kvar samma denotation, så att måltextens läsare kan få samma humoristisk eller emotionell inverkan som källtextens läsare.

Ett unikt exempel är *Birk Borkason* = *Birk Borkapoe* (VB 14: 30), för det är det enda personnamnet som slutar på *-son* och har blivit översatt till motsvarande *poeg*. Ett intressant exempel är också *Bulten i Bo* = *Rusika-Ruts* (VB 18: 210) som bekräftar Beekmans åsikt att det inte kunde ha varit lätt att framföra Lindgrens meningsbärande lustiga namn på ett adekvat sätt. *Rusika-Ruts* är dock en lyckad översättning, eftersom med hjälp av alliteration gör Beekman namnet ännu mer effektivt, samtidigt är *Rusika-Ruts* [Knytnäves-Ruts] en bra lösning för verbet *bulta*.

Däremot finns det några översättningar där översättarna har använt borttagande, t.ex. *Pimsunge* = *pisipõnn* (VB 19: 43) och *Min Allrakäraste Syster* = *minu kõige kallim õeke* (ÜK 1: 100), dvs. namnet har blivit översatt men är inte längre ett namn i måltexten. Trots att de inte är typiska namn i målkulturen, vore det möjligt att använda också stora bokstäver.

Som sagt tidigare kan transposition inte användas självständigt, utan den går alltid tillsammans med någon annan metod. Här finns det två olika exempel på transposition: (*lilla*) *Borkason* = *Borkapojuke* (VB 14: 120) där Beekman har använt förminskningsform istället för adjektivet *lilla*, och (*lille*) *Sixten* = *pisi-Sixten* (VB 13: 24) där Beekman har valt att göra en sammansättning ut av adjektivet *lille* för att beskriva pojken litenhet. Trots att det vanligaste valet vore att översätta adjektivet *lilla* som *väike*, har översättaren bestämt att medräkna adjektivet som en del av personnamnet och göra målspråksnamnet lite trevligare. Beekman har ändrat ordklass, men inte den semantiska betydelsen.

Ogenomgående översättningar

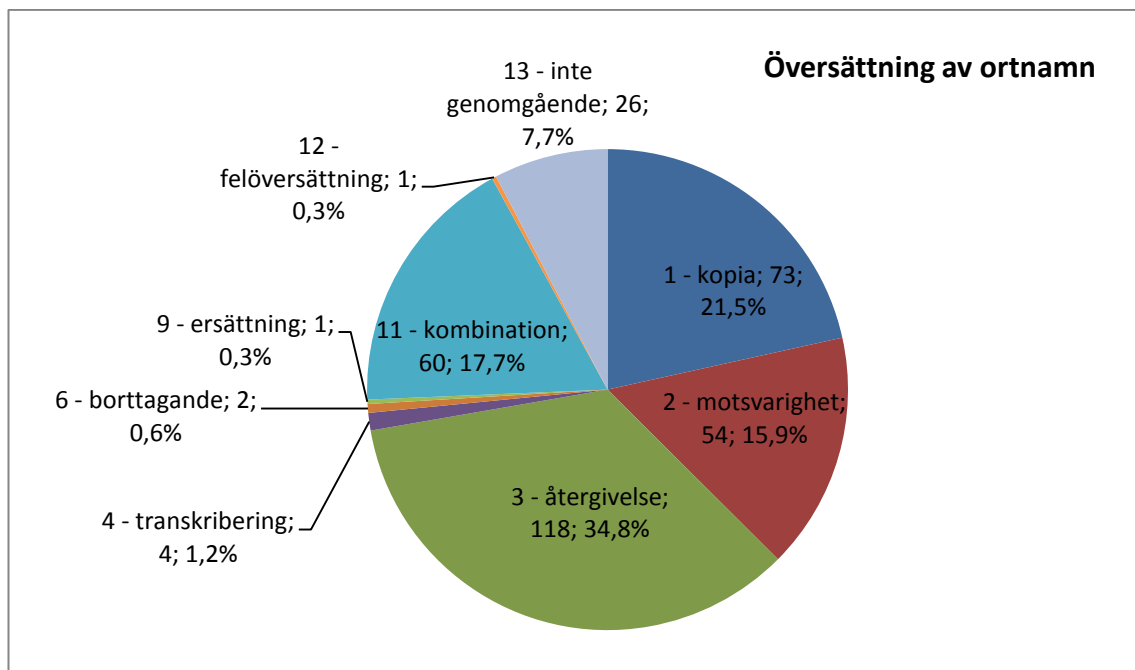
På grund av att översättarna inte alltid är följdriktiga och några böcker är översatta av två olika översättare, finns det 43 personnamn (6,6%) som inte har blivit översatta på ett genomgående sätt. De flesta par består av ett kopierat och transkriberat eller kopierat och ersatt namn, t.ex. *Axel* = *Axel* (VB 19: 69)/*Aksel* (VB 6: 44), *Jan* = *Jan* (VB 24: 36)/*Jaan* (HN 3: -), *Lena* = *Lena* (ÜK 1: 75)/*Lena* (VB 24: 27)/*Leena* (HN 3), *Birgitta* = *Birgitta* (ÜK 1: 99)/*Linda* (HN 3: -), *Gustav* = *Gustav* (VB 6: 45)/*Kusti* (HN 1: 11). Fast det kan synas att Helga Nõu alltid brukar domesticera namn, har hon också översättningar som visar det motsatta, t.ex. *Madicken* = *Madlike* (VB 16: 5)/*Madicken* (HN 1: 2), *Lisabet* = *Liisbet* (VB 16: 5)/*Lisabet* (HN 1: 2).

Ett exempel på ogenomgående översättning är orsakat av en felöversättning: *Frida* = *Friida* (VB 11: 49)/*ema Friida* [mor Friida] (VB 1 : 47) – i källtexten står det *mamma och jag och Frida*, medan måltexten säger *mina ja ema Friida* [jag och mor Friida].

Ett trevligt exempel på rekreation handlar om *Madicken* och *Lisabet* som försöker uttala namnet *Andersson* med mat i munnen och lyckas med att säga *Andesson*. Enligt Beekman borde det låta som *Andsson* (VB 23: 94), men Helga Nõu tycker att det måste låta som *Afefon* (HN 1: 28).

3.1.2. Ortnamn

Följande figur illustrerar vilka översättningmetoder har översättarna använt för att översätta 339 ortnamn.

Figur 4. Översättningsmetoder som översättarna har använt för att översätta ortnamn

Kopia

73 ortnamn (21,5%) har blivit kopierade från källtexten till måltexten. För ortnamn används det inte så mycket kopiering än för personnamn, och anledningen kan vara att många ortnamn, som Lindgren har använt, har estniska motsvarigheter som översättarna kan använda, medan när det gäller personnamn, finns det bara några kända historiska eller litterära karaktärer som har en estnisk motsvarighet. Några ortnamn syftar på storstäder, t.ex. *Chicago* (VB 16: 82), *Lissabon* (VB 6: 34), *London* (VB 1: 3), och det är logiskt att sådana välkända ortnamn är kopierade för de också används på samma sätt på estniska. De större svenska städerna följer samma regel, t.ex. *Göteborg* (VB 3: 119), *Lillköping* (VB 1: 79), *Malmö* (VB 3: 119) – det är tydligen ett bra sätt att introducera Sverige till en estnisk läsare genom att använda de viktigaste ortnamnen på ett oförändrat sätt.

Däremot är det diskutabelt om det är den bästa lösningen att kopiera namn som *Djurgården* (ÜK 1: 39), *Djurgårdsbrunnsviken* (ÜK 1: 39), *Drottninggatan* (VB 17: 7), om texten är syftat på estniska barn som inte ser någon semantisk betydelse bakom sammansättningarna och som definitivt kommer att ha svårigheter med att stava långa namn som inte passar in i det estniska språkssystemet. Jag är inte säker på hur barn

kommer att förstå satsen *ühel õhtul käskis ta mul lipata Drottninggatanile pagaripoodi* [en kväll beordrade hon mig att springa till bageriet på Drottninggatan] (VB 17: 7) om man inte förstår ordet *gatan*. Om man inte vill översätta gatunamnet då vore det nog bra att lägga till att det är en gata, annars blir det oklart för läsaren vart karaktären sprang.

Det finns flera namn, t.ex. *Stensättra* (VB 4: 156), *Tomtabacken* (VB 24: 88), *Sankt Eriksgatan* (ÜK 1: 32) och *Oppeby* (VB 24: 41), som ju inte är helt omotiverade och kunde ha blivit översatta. En svensk läsare som kan ”se” den semantiska betydelsen bakom namnet får en mer mångsidig upplevelse än en estnisk läsare som bara ser ett konstigt okänt namn.

Motsvarighet

För 54 ortnamn (15,9%) används det en estnisk motsvarighet och så blir t.ex. *Åland* till *Ahvenamaa* (VB 9: 86), *Egypten* till *Egiptus* (VB 11: 102) och *Kina* till *Hiina* (VB 6: 54). Under tiden har rättstavningen av några motsvarigheter blivit förändrade, t.ex. *Uppsala* = *Upsala* (VB 2: 144), som enligt ÖS 1960 och 1976 borde stavas med ett *p*, men enligt ÖS 1999 är dess motsvarighet *Uppsala* (KNAB). *Shanghai* = *Šanghai* (VB 6: 54) och *Kalkutta* = *Kalkuta* (VB 7: 130) enligt ÖS 1960 och 1976, men nu motsvarar de *Shanghai* och *Kolkata* (KNAB). Om rättstavningen borde förändras när nya upplagor ges ut, eller borde den första översättningen bevaras som den är, är nog en annan fråga. De sista två exemplena kommer från nya upplagor av *Pippi Långstump* och *Pippi Långstrump går ombord* som gavs ut 2004 och som man ser har stavningen inte anpassats till de nya reglerna.

Återgivning

Den största gruppen är återgivning som används 188 gånger (34,8%). I den här gruppen är Lindgrens uppfinningsrikedom och översättarnas kreativitet kanske mest synliga, för det finns många lyckade översättningar som har bevarat Lindgrens kreativa sätt att behandla språket också i översättningen. De finaste exemplena är t.ex. *Bråkmakargatan* (som egentligen kommer från gatunamnet *Krukmakargatan*) som är översatt som *Lärmisepa tänav* (VB 20: 8), *Landet Utanför* som *Äramaa* [Bortlandet] (VB 17:15) och *Lusknäckarmalmen* som *Täitapunõmm* [Lusmordsmalmen] (VB 5: 10). För namnet *Komfusenbo* har Beekman hittat en fin estnisk översättning – *Varakamber* (VB 24: 73) som enligt den estniska synonymordboken (SYS 2007) betyder ”toalett”, men som

används mycket sällan och passar därför mycket väl att ersätta namnet *Komfusenbo*. Ett egenartat exempel är *Vidunderskogen*, där förledet kan betyda antingen ett monster [koletis] eller ett under [ime]. Beekman har valt att använda båda semantiska betydelser i den estniska översättningen och så har namnet blivit *Koletukaunis mets* [Förskräckligvacker skog] (VB 7: 46). I *Bullerbyboken* har barn givit namn åt bergen där de spelar på: när de kliver förbi berget *Magsnörpet* = *Kõhupress* [Magspressen] (VB 10: 181) måste de dra in magen, en klyfta har de benämnt *Nässkavet* = *Ninakratsija* [Nässkavare] (VB 10: 180) och en klippa kallar de för *Snorbrytet* = *Tatimurdja* [Snorbrytare] (VB 10: 180). Alla har fått en lustig barnslig estnisk motsvarighet.

Däremot kan man kritisera lite att översättarnas val inte alltid är konsekvent. Som det kom ut från analysen av kopiorna, finns det många gatunamn där även ordet *gatan* inte har blivit översatt. Samtidigt finns det likadana gatunamn som är översatta, t.ex. *Skomakargatan* = *Kingsepa tänav* (VB 5: 94), *Storgatan* = *Suur tänav* (VB 1: 3; VB 5: 61) och därför är det svårt att se logiken i det.

Transkribering

Som man hade kunnat vänta sig finns det bara 4 transkriberingar. Anledningen är att de flesta ortnamnen antingen har estniska motsvarigheter eller kallas på samma sätt på estniska och på svenska och kategoriseras därför som kopior. Två ortnamn har transkriberats på grund av att det inte finns ett suffix på estniska som indikerar bestämdhet, t.ex. *Lövnäset* = *Lövnäs* (VB 10: 24). *Nangijala* = *Nangijaala* (VB 15: 6) och *Nangilima* = *Nangiliima* (VB 15: 224) har antagligen ändrats för att undvika konnotationer – den andra delen av det första namnet (*jala*) syftar annars på ben och den andra delen av det andra namnet (*lima*) på slem.

Borttagande

Det finns två ortnamn som har tagits bort från estniska översättningar. Anledningen till det första borttagandet *Åsunden* = - (VB 5: 55) är ordspel. Läraren frågar Pontus hur den fjärde av kons magar kallas, men Pontus *kunde för sitt liv inte komma ihåg det där med våmmen. Han mindes bara att det lät som namnet på en sjö och han funderade på att försöka med Åsunden*. På estniska kallas den för *vats*, vilket inte låter som *Åsunden* och därför har namnet blivit obehövligt. I den estniska översättningen minns Pontus att magens benämning lät som *plärts*, vilket passar mycket bättre än *Åsunden*.

Grunden till den andra borttaganden är däremot inte så självklar – Beekman har ersatt *Gröna Lund* i det /.../killade i magen värre än i berg- och dalbanan på *Gröna Lund* med en generaliserande *puhkepark* [viloplats/park] (VB 12: 55). Nuförtiden är *Gröna Lund* ganska känd i Estland och därför vore det kanske mer passande att hålla kvar namnet och lägga till generaliseringen – *Gröna Lundi löbustuspark*.

Ersättning

Det finns en ersättning av ortnamn – ortnamnet *Tumba* som Karlsson hittar på har ersatts med namnet *Topp* (VB 11: 13), tydligen på grund av att *tumba* är en sorts fotboll på estniska och det vore kanske lite konstigt att säga att någon bor i en fotboll.

Kombination av olika översättningsmetoder

60 ortnamn (17,7%) har blivit översatta med hjälp av att kombinera olika metoder. De mest populära kombinationerna är kopia + återgivning, t.ex. *Frejgatan* = *Frej tänav* (VB 11: 50) där benämningen har översatts till estniska, och transkribering + återgivning, t.ex. *Kvarteret Fackelrosen* = *Fackelrosi linnajagu* (VB 15: 14), *Mattisgården* = *Mattiase talu* (VB 15: 109).

Det finns också tre exempel där namnet har blivit översatt, men är inte längre ett namn i måltextern, t.ex. *Stadsparken* = *linnapark* (VB 1: 28), *Ödebyn* = *mahajäetud küla* [öde by] (VB 4: 92), trots att det inte tycks finnas någon orsak att inte använda egennamn med stora bokstäver.

7 gånger har översättarna använt tillägg i kombination med andra metoder, t.ex. *Högloftet* = *Höglofteti kohvik* [Högloftets kafé] (ÜK 1: 37). Tillägget är nödvändigt, eftersom estniska läsare annars inte vet vad namnet *Högloftet* står för. Däremot finns det några konstiga och onödiga upprepningar, t.ex. *Sturegatan* = *Sturegatani tänav* [Sturegatans gatan] (VB 28: 6), *Lena bodde i Äppelviken*, som har översatts som *Lena elab Äppelvikenis, Õunalahe ääres* [Lena bor i Äppelviken, vid Äppelviken] (ÜK 1: 75). Dessutom finns det ortnamnet *Kisa* = *Kisa alev* [Kisa samhälle] (VB 4: 17) som betyder *skrik* på estniska, men som inte har sådan semantisk betydelse i det svenska originalet.

Felöversättning

Det finns också en felöversättning – Pippi berättar att hon har varit till *Kapstaden* = *Kapimaa* (VB 7: 52) som egentligen borde ha översatts som *Kaplinn*, eftersom *Kapimaa* motsvarar Kaplandet och Cape Province, inte Kapstaden och Cape Town.

Ogenomgående översättning

26 ortnamn (7,7%) har inte blivit översatta på ett genomgående sätt. Utan tvivel borde en översättare undvika att översätta ett namn på två olika sätt i samma bok, vilket Beekman inte alltid har gjort, t.ex. *Lillasken* = *Väikelaid* [Lilla holmen] (VB 9: 50)/*Väikesaar* [Lilla ön] (VB 9: 106). *Klippiga bergen* har Beekman översatt som *kaljumäed* (VB 1: 70) och som *Kaljumäed* (VB 10: 180) – kanske vid översättningen av den första boken visste Beekman inte att Klippiga bergen syftar på Rocky Mountains.

Stockholm, som är det mest populära namnet och förekommer i 9 böcker, har översatts som *Stockholm* (t.ex. VB 9: 5, VB 27: 4, ÜK 1: 30) eller som *Stokholm* (t.ex. VB 22: 39, VB 3: 5). Enligt KNAB rekommenderar den estniska rättstavningsboken ÖS 1960 och ÖS 1976 att använda *Stokholm*, men t.ex. VB 9 är publicerad 1969 och VB 22 är publicerad 1995, vilket betyder att översättningar inte alltid motsvarar de samtida rättstavningsreglerna.

För översättning av namnet *Ränneslätt* har Beekman använt transkribering och återgivelse: *Rönnemaa* (VB 18: 58), medan i en annan bok har Beekman tagit bort namnet för att behålla rimmet:

I Eksjö sta, på Ränneslätt

Där gungar vareviga flicka lätt

(AL 16: 106)

Eksjö linnas, mis lõbu on seal,

Seal tüdrukud kiiguvad kiikede peal

(VB 5: 102)

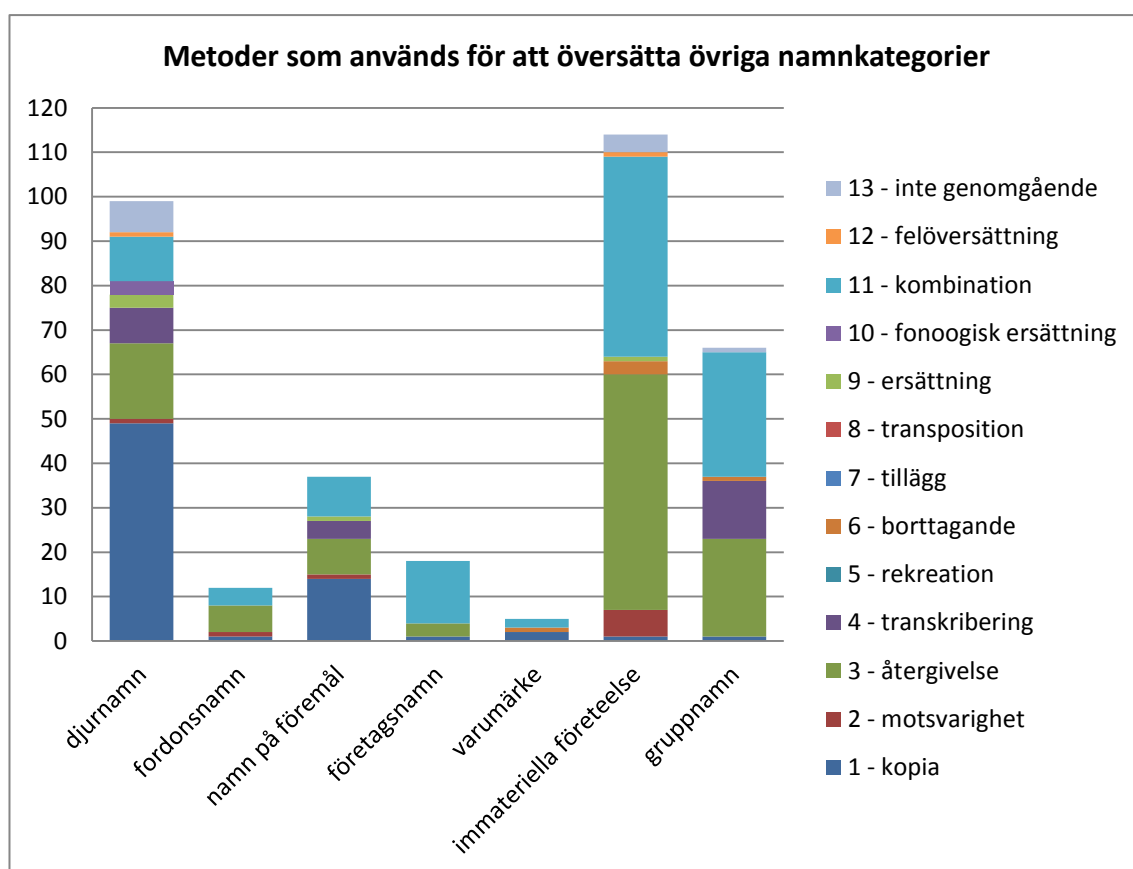
Enligt van Coillie (2006: 131) kan översättningsstrategi bero på det sättet som namnet används i källtexten och därför brukas namn i dikter ofta ersättas med ett ord som rimmar med resten av texten.

Att några böcker har haft flera översättare, har orsakat de flesta av ogenomgående översättningarna. *Bullerby* = - (VB 10: 5), som Beekman har lämnat oförändrad, tycker jag är en av hans sämsta val eftersom namnet är omotiverat och har inte någon semantisk betydelse för en estnisk läsare. Helga Nõu har däremot använt återgivelse

Käraküla (HN 4), vilket passar bra men har kanske lite negativa konnotationer, dvs. *kära* [bullen] är något som man vanligen försöker att undvika. En annan möjlighet vore t.ex. *Müraküla*, för *müra* betyder också *bullen* men innehåller även betydelsen att man busar eller leker, vilket vore lämpligt för barna i Bullerbyn. Att namnet inte är ett typiskt svenskt ortnamn utan Astrid Lindgrens kreation, gör det desto konstigare att Beekman har föredragit att bevara det källspråkliga namnet som är betydelselöst för ett estniskt barn.

Däremot *Lönneberga* och *Katthult* har Beekman översatt som *Vahtramägi* (VB 18: 5) och *Kassisalu* (VB 28: 9), medan Helga Nõu har bestämt att hålla kvar källspråkets namn *Lönneberg* (HN 2: 9) och *Katthulti talu* [Katthults gården] (HN 2: 9). I ett fall har Nõu bestämt att ersätta ett oviktigt namn *Norrängen* med en generalisering *heinamaa* [äng] (HN 2: 28), medan Beekman har översatt namnet som *Põhjaniit* (VB 28: 28).

3.1.3. Övriga namn

Figur 5. Översättningsmetoder som översättarna har använt för att översätta övriga namnkategorier

Trots att enligt figur 2 kan det tyckas att det används ganska likadana översättningsmetoder för personnamn, ortnamn och övriga namn, framgår det från figur 5 att om man analyserar varje namnkategori som hör till övriga namn separat, finns det ganska stora skillnader.

De flesta av djurnamnen och namnen på föremål är kopierade från källtexten till måltexten, däremot används kopiering nästan inte alls för de andra namnkategorierna. Återgivelse är mest populära vid översättning av immateriella företeelser och ganska populära också vid översättning av gruppnamn och fordonsnamn. Transkribering används med största sannolikhet för att översätta antingen gruppnamn, namn på föremål eller djurnamn. I varje namnkategori finns det namn som har blivit översatta med hjälp av kombinerade översättningsmetoder, men mest används den vid företagsnamn, gruppnamn och immateriella företeelser.

3.1.4.1. Djurnamn

50% av 99 djurnamn som finns i Lindgrens böcker är kopierade till de estniska översättningarna, trots att man kanske förväntar sig att djurnamn är kulturspecifika och att översättare därför brukar ersätta eller transkribera djurnamn i måltexten. Av 20 namn som hänvisar till hundar är de flesta kopierade, t.ex. *Beppo* (VB 2: 96), *Bobby* (VB 3: 113), *Cora* (VB 9: 161), *Duff* (ÜK 1: 101) trots att alla låter främmande för ett estniskt barn. Beekman har transkriberat bara ett hundnamn *Ricki = Riki* (VB 3: 8), medan Helga Nõu har använt även ersättning i *Sasso = Muri* (HN 1: 2) och *Svipp = Sipa* (HN 4: -) som väcker associationer hos en estnisk läsare om en vänlig och bra familjhund.

Samma sak har också hänt med andra djurnamn – de flesta är kopierade och det kan man kanske inte betrakta som den bästa lösningen, särskilt när det handlar om ordspel, t.ex. *dess namn är HÄMLIGT! Men när Stora Vylddjuret biter er i näsorna, då säger ni halva dess namn. Och resten bakar man bröd av* (AL 12: 151) och så blir namnet *aj + ax = Ajax*. I den estniska översättningen beskriver Beekman att *kelle nimi on SALAJANE! Aga kui Suur Metsloom teid ninast hammustab, siis ütlete poole tema nimest. Ja ülejäänud saate siis, kui ühelt lühikeselt mõõdult tähe ära võtate* [dess namn är HEMLIGT! Men när Stora Vilddjuret biter er i näsorna, då säger ni halva dess namn. Och resten får ni om ni tar bort en bokstav från en kort måttighet] (VB 13: 160–161)

och så blir namnet *ai + aks = Aiaks*, medan i boken står det fortfarande *Ajax* (VB 13: 161). Fastän uttalet är liknande, kommer läsarna definitivt att vara förvirrade.

Därtill finns det djurnamn som är betydelsebärande, t.ex. *Broka = Broka* (VB 18: 34) som inte väcker några associationer hos en estnisk läsare, men som uppenbarligen kommer från adjektivet *brokig*, som syftar på att kon är mångfärgad. Den bästa lösningen vore att använda återgivelse *Kirjak* eller *Kirju*, som båda är typiska konamn i Estland och bär samma semantiska och semiotiska betydelser som *Broka*. Om namnet kopieras till måltexten, ska läsaren inte veta någonting om kons yttre egenskaper.

För *Västerhaga-leghorn*, som har transkriberats till *Västerhaga leghornid* (VB 4: 123), vore det också kanske bättre att använda en annan översättningsmetod, t.ex. tillägg, för översättare kan inte vara säker på att läsaren vet vad leghorn är. Därför vore det nyttigt att lägga till extrainformation för tydlighetens skull och t.ex. förklara att vit leghorn är en av de mest kända hönorna som lägger ägg.

Däremot finns det också några fina översättningar, t.ex. *Hoppiland-Kalle = Kargaja-Kalle* [Hoppare-Kalle] (VB 9: 7) där det har varit möjligt att ta ett steg framåt och använda också allitteration.

I fråga om benämningar som skrivs med stor begynnelsebokstav, utan en artikel och används som djurnamn, t.ex. *Ekorre* som namnet på en ekorre, är det enligt van Coillie (2006: 127–128) typiskt att man helt enkelt översätter namnet genom återgivelse. Detta bekräftar också estniska översättningar, t.ex. *fru Ekorre = proua Orav* (KS 1: -), *fru Råtta = proua Rott* (KS 1: -).

3.1.4.2. Fordonsnamn

De flesta av 12 fordonsnamnen är betydelsebärande och därför är återgivelse, t.ex. *Ormen Långe = Pikk Madu* [Lång Orm] (VB 10: 87), *Rosengull = Kuldros* [Guldros] (VB 10: 88) och återgivelse i kombination med andra metoder, t.ex. *skonare "Hoppetossa" = kuunar „Keksutaja“* [skonare "Hoppare"] de mest populära översättningsstrategierna. Man kan diskutera om det sista exemplet är en lyckad återgivelse eller inte, för *hoppetossa* betyder *tuisupea/tuulepea* på estniska men också en groda eller en flicka (SAOB, SAOL), samtidigt kan man ju aldrig vara säker på vilka konnotationer författaren hade i minnet.

3.1.4.3. Namn på föremål

De populäraste föremålen av 37 föremål som har fått ett namn är dockor. Sammanlagt finns det 18 dockor och 14 av dem kallas på samma sätt i svenska och i estniska böcker, t.ex. *Maud Yvonne Marlene* (VB 20: 42), *Fia-Lisa* (VB 24: 28) som är knepiga att uttala för estniska barn. Några namn har nog blivit förändrade, t.ex. *Kajsa* = *Kaisa* (VB 16: 166). Att docknamn är så populära i Lindgrens böcker stödjer också Nyströms (2013: 166) åsikt att just namn på leksaker, särskilt på dockor och leksaksdjur är en stor och aktuell föremålsgrupp. Namn på leksaker hämtas ofta från grupperna personnamn och djurnamn och enligt Nyström är det vanligt att dockor har vackra, men lite ovanliga namn.

Flera namn på föremål bär någon betydelse och går därför att översättas. T.ex. en fin återgivelse är *Burk Utan Kakor* som kunde ha blivit översatt ord för ord som *Purk Ilma Kookideta*, men som Beekman har översatt som en sammansättning *Koogitupurk* (VB 6: 23). Nu är översättningen mycket bättre och låter mer Lindgrensk.

Däremot översättning av Hildur Bocks pyttipanna "*Hildur Bocks goda kolijox*" = „*Hildur Sock – imekokk*“ [Hildur Bock – underkock] (VB 12: 131) har bevarat ordspel och rimmet, men har en helt annan betydelse och är ganska olämplig för ett namn på mat.

3.1.4.4. Företagsnamn och namn på varumärke

För ett företagsnamn är det vanligt att innehålla dess ägarens namn och en benämning som indikerar företagets verksamhet. Därför har de flesta av 18 företagsnamnen översatts genom att kombinera olika metoder, främst transkribering och återgivelse, t.ex. *Larssons bageri* = *Larssoni pagaritööstus* (VB 22: 34), *Mattssons Uthyrnings- och Fastighetsbyrå* = *Mattsoni Üüri- ja Kinnisvarakontor* (VB 9: 211), *Norströms Fisk* = *Norströmi kalapood* (VB 19: 14) osv. Ett unikt exempel är *Söderlunds* = *Söderlundi pood* [Söderlunds affär] (VB 24: 15) som har fått ett tillägg som på svenska framförs med bara en bokstav – s. Kollektiverande genitiv kan antingen referera till en familj med namnet Söderlund eller till ett företag som Söderlund äger eller har ägt (SAG: 150), medan på estniska måste man lägga till extra information för att visa att företaget tillhör Söderlund.

För varumärkesnamn brukar det användas kopiering, t.ex. *Volvo* (VB 1: 76), eller om namnet innebär en benämning så används kopiering och återgivning, t.ex. *Vimmerbyöl* = *Vimmerby ölu* (VB 18: 147). Följden kan nog vara lite konstig om man inte tar hänsyn till olikheter mellan källkulturen och målkulturen, t.ex. en karaktär frågar efter cigarett och det berättas att konstapeln Björk *stack en Robin Hood mellan hans läppar* (AL 12: 145) = *pistis ühe „Robin Hoodi“ talle suhu* (VB 13: 154). Man kan tänka att ett barn i Sovjetunionen, bakom järnridån visste om boken *Robin Hood*, men antagligen inte om att det fanns en svensk cigarettvarumärke som kallades för *Robin Hood*. Så kan läsaren bli lite förvirrad, eftersom hon inte förstår exakt om karaktären fick det som han frågade efter eller om konstapeln gav honom något annat. För att hålla kvar den ursprungliga betydelsen och undvika roliga tolkningar, vore det nyttigt att lägga till extra information, t.ex. *„Robin Hoodi“ sigarett* [en ”Robin Hood” cigarett].

Ett annat liknande varumärke som förmodligen var okänt i Estland när boken blev översatt, är *Gislaved* = *kumm* [däck] (VB 1: 80). Här har Beekman bestämt att domesticera texten, ta bort det okända namnet från måltextern och ersätta det med en generalisering. För att inte radera kulturskillnader vore det kanske bättre att hålla kvar namnet och sedan lägga till att namnet hänvisar till ett däckvarumärke, t.ex. *Gislavedi rehv* [ett Gislaved däck].

3.1.4.5. Namn på immateriella företeelser

Nästan alla 114 namn på immateriella företeelser har blivit översatta genom antingen återgivning eller kombination av olika metoder.

Förklaringen är att de flesta namnen på immateriella företeelser är titlar av sånger, böcker, artiklar, evenemang och spel som bär en semantisk betydelse och är därför möjliga att översätta ord för ord, t.ex. *Hjärtats saga* = *„Südame muinasjutt“* (VB 19: 53), *Rosornas krig* = *Rooside sõda* (VB 1: 81), *Vargsången* = *„Hundilaul“* (VB 14: 25). Det finns nog en sång som inte har blivit översatt, nämligen *Tryggare kan ingen vara* – här har översättaren använt ersättning och kommit upp med en känd koral *„Üks kindel linn ja varjupaik...“* (VB 4: 31) – en koral som heter *Vår gud är oss en väldig borg* på svenska. Om namnet innehåller ett ort- eller personnamn och en benämning, brukar översättarna använda kopia eller transkribering och återgivning, t.ex. *’Cirkus*

Kalottan = „*Tsirkus Kalottan*“ (VB 1: 37), *Operation Moses* = *Operatsioon Mooses* (VB 9: 189).

I den här gruppen finns det också lustiga nybildningar som är karakteristiska för Astrid Lindgrens texter, t.ex. *Teodoratankar* = *Teodora-mõtted* (VB 9: 34), *skrattar på det där snälla Apelkuellesättet* = *naeratavad oma lahkkel Jaanikingu moel* (VB 19: 114), men några av dem har förlorat sin originalitet, t.ex. *Stora Skälvan* är enligt Malin något som Melker då och då brukar uppleva och läsaren förstår att barn har givit ett specifikt namn åt Melkers emotion, medan i översättningen skrivs det med små bokstäver „*suur vapustus*“ (VB 9: 50), och Lindgrens namnuppfinding går förlorad.

Det finns också andra översättningar som kunde ha blivit översatta på ett bättre sätt, t.ex. *Smålands-Tidningen* har i samma bok blivit översatt på två olika sätt, „*Smålandi Post*“ [Smålands Post] (VB 18: 72) och „*Smålandi Päevaleht*“ [Smålands Dagstidning] (VB 18: 76), vilket översättningens korrekturläsare borde ha lagt märke till. I frasen *spelade /.../ och Hela havet stormar* har spelnamn tagits bort och ersatts med *mängisime /.../ ja teisi mängu* [spelade /.../ och andra spel] (VB 33), trots att spelet kallas för *toolimäng* [stolspel] på estniska och spelas ganska ofta i Estland. En annan domesticering ersätter *Östra Centralbanan för Stockholmi raudteeliin* [Stockholms bana] (VB 19: 145) som är mer bekant till en estnisk läsare, men som ändrar textens innehåll.

Dessutom finns det två felöversättningar – den första handlar om Lisa som läser boken *Sveriges Vår* i källtexten, men som i måltexten läser boken *Rootsimaa sõjad* [Sveriges krig] (VB 10: 7). Faktumet att Beekman var en polyglott gjorde kanske att ordet *vår* påminde om det engelska ordet *war* och därför blev *vår* till *krig*. Den andra felöversättningen handlar om spelet *Svälta Räv* som Beekman har översatt som *rebasejaht* [rävjakt] (VB 10: 8) i *Bullerbyboken*, medan spelet kallas för *Must Peeter* [Den Svarta Peter] på estniska. Underlig är att i *Karlsson på taket* som kom ut samma året har Beekman översatt *svälta räv* som *Must Peeter* (VB 11: 96)

3.1.4.6. Gruppnamn

När det gäller översättning av 66 gruppnamn, brukar det användas tre översättningsmetoder: återgivelse, t.ex. *De Snälla* = *Head* (ÜK 1: 102), *den Röda Rosen* = *Punane Roos* (VB 1: 74), kombination av olika översättningsmetoder, t.ex.

Bullerbyungar = *Bullerby lapsed* (VB 10: 154), *Mattisätten* = *Mattise sugu* (VB 14: 8), *Lusknäckarfamiljerna* = *Täitapunõmme-äärne perekond* [familjen vid Lusmordsheden] (VB 5: 17), och transkribering, t.ex. *Bergkvistar* = *Bergkvistid* (VB 4: 142), *Larssons* = *Larssonid* (VB 24: 10). Alla namn som har blivit transkriberade är efternamn som Lindgren har använt för att syfta på hela familjen. Alla transkriberingar är grammatiska, dvs. översättaren har ersatt svenska pluraländelser med estniska utan att ändra själva familjenamnet.

3.2. Diskussion och jämförelse

3.2.1. Jämförelse av olika estniska översättare

Forskningar om översättning av barnlitteratur pekar på att det var och fortfarande är vanligt i Europa att måltexten genomgår avsiktliga förändringar under översättningens lopp (Yamazaki 2002: 56). Trots att översättningar är enligt Ave Tarrend (2003: 34) påverkade av historiska-kulturella och poetiska-ideologiska kontexter, visar föregående analys av de estniska översättningarna inte så stora skillnader mellan namn i källtexterna och måltexterna.

Enligt Åsmans och Pedersens åsikt (2011: 2) kan förklaringen till främmandegöring ligga i anledningen att texterna blev översatta från svenska till estniska, dvs. till en liten målkultur. Fast Estland var en del av den stora Sovjetunionen, var de estniska översättningarna avsedda för en liten målgrupp. En annan förklaring till varför de estniska översättarna har undvikit domesticering kan vara Astrid Lindgrens popularitet som ledde till att man kanske inte vågade ändra hennes texter mer än nödvändigt. Också Beekman (2008: 74) själv berättar att medan han arbetade som översättare hade man stor respekt för källtexten och dess författare och därför gjorde man inte stora förändringar i översättningen. Förmodligen är det just därför han har föredragit att kopiera namn framför att använda t.ex. transkribering eller ersättning av namn.

Om man föredrar att ändra namn i måltexten kan det ge det falska intrycket att världen är homogen. Däremot om man bevarar element av källkulturen, är det en bra möjlighet för barn att bli bekanta med och vänja sig vid främmande kulturer (Yamazaki 2002: 60). Beekman började översätta Lindgrens böcker år 1960 och det är tydligt att han bestämde sig att vara trogen mot källtexten även i de senare översättningarna. Däremot

Ülle Kiiwet har översatt bara en Lindgrens bok – *Nils Karlsson-Pyssling* år 1998, men verkar vara ännu mer källtexttrogen än Beekman, t.ex. har Kiiwet kopierat namn *Peter* (ÜK 1: 42), medan Beekman har använt transkribering *Peeter* (VB 33) som passar bättre in i estniska språket. Namnet *Maja* har Kiiwet också kopierat till måltexten som *Maja*, som kan ha oväntade och konstiga konsekvenser för den betyder *hus* på estniska. Sådana konnotationer som Lindgren inte hade till syftet borde översättare nog undvika. Kiiwet har också kopierat namnet *Liljansskogen* (ÜK 1: 10), medan Beekman har översatt den till *Väikemets* (VB 31) för annars förstår läsaren inte att man har med en skog att göra. Samma problemet förekommer i kopiering av namnet *Västerbro* (ÜK 1: 33) eller *Norrbro* (ÜK 1: 33) där frasen *sõitsin üle Västerbro* [jag åkte över Västerbro] kan också tolkas att man åkte över en flod, en sjö, ett hav osv. Fast Kiiwet har använt återgivelse för de flesta av namn som är möjliga att översättas ord för ord är det synd att några betydelser, t.ex. *herr Liljonkvast = härra Liljonkvast* (ÜK 1: 10) går förlorade i den estniska översättningen.

Helga Nõu som har översatt fyra av Lindgrens böcker år 1984, 1985 och 1987 har hanterat egennamn på lite olika sätt än Beekman och Kiiwet. I *Jag vill också gå i skolan* har hon transkriberat eller ersatt alla 8 namn, t.ex. *Lena = Leena*, *Bo = Rein*, *Birgitta = Linda* (HN 3: -). Också i *Titta Madicken, det snöar!* har hon använt mer domesticering än Beekman, t.ex. har hon använt ersättning för hundnamnet *Sasso = Muri* (HN 1: 2) och personnamnet *Gustav = Kusti* (HN 1: 11) där Beekman har använt främmandegöring och har genom kopiering hållit kvar de originella källspråkets namn. För två gårdsnamn har hon använt återgivelse – *Fallebo = Allpere* [Neregården] (HN 1: 12) och *Kullebo = Pealpere* [Uppegården] (HN 1: 22), för de har likadana konnotationer för en estnisk läsare som de svenska namnen har för en svensk läsare, medan Beekman har igen föredragit kopiering av ortnamn *Fallebo* (VB 23: 83) och *Kullebo* (VB 23: 90), trots att han började översätta boken 1995, cirka tjugo år senare än Helga Nõu och kanske kunde ha tagit hennes översättningar som förebild. Det kan nog vara att han inte var medveten om Nõus översättningar.

Man kan diskutera om Helga Nõu var påverkad av att hon bodde i Sverige och tyckte att det inte fanns några intressanta estniska barnböcker för barn som levde i exil och att hon därför ville använda hänvisningar till den estniska kulturen så mycket som möjligt. I

och för sig finns det i *Jag vill också gå i skolan* inga hänvisningar till Sverige och novellen kunde lika bra vara skriven av en estnisk författare och därför är det förståeligt att översättaren har bestämt sig att inte vara trogen källtextens namn.

Fast det verkas att Nõu har domesticerat mer än Beekman, visar analysen att hon också har gjort några val som avviker från tendensen och hänvisar till främmandegöring, t.ex. har hon inte ändrat personnamnen *Lisabet* (HN 1: 2) och *Madicken* (HN 1: 2) som Beekman har transkriberat som *Liisbet* (VB 23: 79) eller ersatt som *Madlike* (VB 23: 79). I boken *När lilla Ida skulle göra hyss* har hon bestämt att inte använda återgivelse för ortnamnen *Katthult* och *Lönneberga* och har istället använt *Lönneberg* (HN 2: 9) och *Katthulti talu* [Katthults gården] (HN 2: 9). Trots det syns det att Nõu har använt domesticering lite mer än Beekman som har försökt hålla översättningen så nära originalet som möjligt för att bevara känslan av Sverige.

Kadri Papp, som har översatt *Barnens dag i Bullerbyn*, har använt exakt samma målspråkliga namn som är kända från Beekmans översättning av *Bullerbyboken*.

K Saar, som har översatt *Jag vill inte gå och lägga mig*, har använt transkribering för två namn – *Tant Lottan* = *Tädi Lotta* (KS 1: -) och *Kajsa* = *Kaisa* (KS: 1: -) och återgivelse för att översätta benämningar som Lindgren har använt som djurnamn, t.ex. *Kalle Ekorre* = *Kalle Orav* (KS 1: -) och *Nalle Björn* = *karumõmm-Nalle* (KS 1: -), men så få exempel räcker inte till för att dra omfattande slutsatser.

Vilka översättningsmetoder man än väljer, är framförandet av Lindgrens språk antagligen i alla fall knepigt för hon har visat stor uppfinningsrikedom när hon har givit namn på olika karaktärer och dessutom har hon ofta haft ett särskilt syfte vid namnsättningen av sina karaktärer. Vilken bok var den svåraste för Beekman att översätta, det kunde han inte säga, för t.ex. i *Bröderna Lejonhjärta* måste han iaktta sorgsenhet, i *Karlsson på taket* Karlssons intonation, i *Emil i Lönneberga* måste han ta hänsyn till smäländska osv. Ändå var Beekman säker på att barnbokstexter måste vara spännande och lockande för annars skulle barn inte läsa böcker (Kulli 2007).

Enligt Helle-Iris Michelson, som korrekturläste Beekmans översättningar under många år, hade han förtroende för hennes förbättringar, men hans översättningar behövde inte korrigeras så mycket (Kressa, Juske, Peegel 2009). Analysen av namnöversättningarna visar nog att hon kanske kunde ha lagt märke till några konstiga konstruktioner som en

estnisk läsare tydligen inte kommer att förstå och föreslagit fler rekommendationer hur han kunde ha förbättrat översättningarna. T.ex. *isa lehvitas „Västanviks-Tidningen“ värsket numbrit käes* [far vinkade med det senaste numret av *Västanviks-Tidningen*] (VB 5: 180) där ordet *tidningen* inte är översatt, vilket gör det svårt att förstå vad det är som far vinkar med om läsaren inte förstår det svenska ordet *tidningen*.

Trots att en del av Lindgrens språk och hennes uppfinningar går förlorade i de estniska översättningarna, finns det också några exempel där Beekman har lagt till lustiga ordspel och alliterationer som fattas i originaltexten. T.ex. har Oskar i *Rasmus på luffen* svårigheter med rättstavning och skriver *Anastina* istället för *Anna-Stina*. I den estniska översättningen skapar översättaren en felstavning till när Oskar skriver *Sara* istället för *Saara*. På svenska har Oskar inga problem med detta namn. Därtill är *Lille Sara* ett bra exempel också därför att man kunde ha översatt namnet på flera olika sätt, t.ex. *Väike-Saara*, *Pisi-Saara* som vore mer vanliga än *Saara-Raas* [Saara-Bit] (VB 4: 123). Beekman har förmodligen varit inspirerad av Lindgrens ordspel och valt att använda *Saara-Raas* eftersom om man läser namnet baklänges, från höger till vänster, får man exakt samma namn.

Dessutom finns det några namn som Lindgren inte har använt som namn i källtexterna, men som Beekman har översatt som namn i måltexterna, t.ex. *skitstövel* = *Tatikrae* (VB 14: 38), *Guds rätte gök* = *Vanajumala Öiglane Kukulind* (VB 4: 45), *körsbärsbolaget* = *Kirsiäri* (VB 10: 218), *slarvlisa* = *Laisk-Liisu* (VB 10: 17). Sådana exempel bevisar att Beekman behärskade Lindgrens språk och vågade själv tillägga några lustiga namn som är typiska för en Lindgrens text. Enligt korrekturläsaren Michelson inspirerade Beekmans påhittiga översättningar också estniska författare och därmed blev nya estniska barnböcker lustigare och lekfullare (Kressa, Juske, Peegel 2009).

3.2.2. Jämförelse av olika språk

Astrid Lindgrens texter har blivit översatta till 96 olika språk, den populäraste boken är *Pippi Långstrump* som har blivit översatt till 70 språk (www.astridlindgren.se). Man kan tänka att översättning av humor, ordspel, konnotationer och allt annat som formar Lindgrens stil, hennes idiolekt, måste utan tvivel framkalla svårigheter för översättare

som måste ta hänsyn till både käll- och målkulturer. En översättning kan aldrig skapa en exakt samma värld som dess källtext och på grund av detta (eller tack vare av detta) finns det 70 olika *Pippi Långstrump* som speglar både målkulturerna och deras attityd till källkulturen. I det följande ska det jämföras analysen av de estniska översättningarna med andra forskningar om översättning av namn i Astrid Lindgrens böcker.

Som det framgår av analysen av de estniska måltexterna, brukar översättarna inte förändra namn utan håller översättningarna nära originalet. Istället för transkriberingar och ersättningar och fonologiska ersättningar föredras det kopior, dvs. främmandegöring. Om Lindgrens uppfinningar är betydelsebärande och kan översättas ord för ord så finns det mer återgivelser än kopior i de estniska översättningarna. Trots att det ibland kan vara lite svårt att uttala alla kopierade svenska namn, kan man säga att med hjälp av de estniska översättningarna är det lättare att bli bekant med svensk kultur och Astrid Lindgrens stil. Men så är det inte alls fallet med Lindgrens översättningar till alla andra språk.

Forskningen om de engelska översättningarna av namn i *Mio, min Mio* och *Karlsson på taket* visar att det inte finns så många kopior i den engelska översättningen som i den estniska översättningen, istället för kopior föredrar den engelska översättaren att domesticera nästan alla personnamn, dvs. använda transkribering så att namnet passar till målspråket, t.ex. *tant Lundin = Mrs. Lundy*, *Bettan = Betty*, *Oskar = Oscar*, *Krister = Cristopher* osv., eller ersättning, alltså engelska namn som inte är relaterade till de svenska namnen, t.ex. *Bo Vilhelm Olsson = Karl Anders Nilsson*, *Bengt = Benjamin*, *Janne = Buster*, *Gunilla = Bridget*, *Pelle = Roger* osv (Vidgren 2007: 14–16). Beekman har däremot bestämt sig att föredra främmandegöring, hålla översättningen nära originalet och använda kopior, trots att några av dem kan låta ganska främmande för en estnisk läsare – *tädi Lundin* (VB 17: 7), *Bettan* (VB 3: 5), *Oskar* (VB 3: 71) och *Krister* (VB 3: 19), *Bo Vilhelm Olsson* (VB 17: 5), *Bengt* (VB 17: 6), *Janne* (VB 17: 45), *Gunilla* (VB 3: 19), *Pelle* (VB 3: 30). För påhittade personnamn som *Jum-Jum* och *Jiri* har den engelska översättaren använt rekreation och konstruerat en uppfinning också i målspråket – *Pompoo* för *Jum-Jum* och *Totty* för *Jiri* (Vidgren 2007: 17), medan Beekman har igen använt samma namnformer: *Jum-Jum* (VB 17: 15), *Jiri* (VB 17: 44).

I fråga om ortnamnen, t.ex. *Vaxholm*, *Malmö* och *Eskilstuna*, så är de flesta inte förändrade varken i den engelska eller i den estniska översättningen. För några ortnamn används det en allmänt accepterad motsvarighet. För påhittade ortnamn använder båda översättarna återgivelse, t.ex. *Dunkla Skogen = the Forest of Moonbeams/Must mets* [Svart skog] (VB 17: 52), *Gröna Ängars Ö = Greenfields Island/Roheliste Aasade Saar* (VB 17: 28) (Vidgren 2007: 19–20). När det är möjligt att använda återgivelse så tycks översättarna inte ha så många problem med att översätta ett namn från ett språk till ett annat. Däremot tycks det att Beekman inte alltid är särskild följdriktig, t.ex. *Drottninggatan = Queen's Road/Drottninggatan* (VB 17: 7), medan *Upplandsgatan = North Street/Upplandi tänav* (VB 17:) – alltså ibland använder han *gatan*, ibland *tänav*, som kan vara förvirrande för ett barn.

I de engelska översättningarna av *Mio, min Mio* och *Karlsson på taket* förekommer det ibland att det tas bort ett oviktigt namn, t.ex. *Tegnérlunden* blir *the Park*, *Östermalm* blir *a balcony few streets away* (Vidgren 2007: 20), medan i de estniska översättningarna förekommer borttagande bara 8 gånger, vilket igen visar att de estniska översättarna har en stor respekt för källtextens författare och törs inte ändra för mycket.

I den danska översättningen av *Mio, min Mio* har handlingen överförs från Sverige till Danmark för att danska barn bättre kunde identifiera sig med berättelsen. Ytterligare finns det en intressant tendens i den danska översättningen. Nämligen är alla fiktiva namn, som syftar på fantasivärlden, kopierade, t.ex. *Jiri = Jiri*, medan de verkliga namnen har ersatts med danska namn, t.ex. *Upplandsgatan 13 = Kongevej 73*, *Benka = Kesse*, *Sixten = Sigurd*. (Steffensen 2003: 110). Däremot Beekman brukar inte göra skillnad mellan de verkliga och de fiktiva namnen.

Forskningen om de brittiska och amerikanska översättningarna av *Pippi Långstrump* visade att den amerikanska översättaren har varit lite mer lojal mot källtexten, medan den brittiska har föredragit att anpassa texten till målkulturen (Moats 2009: 25–26). Trots att Beekman tycker om att använda kopior, t.ex. *Surabaja = Surabaja* (VB 6: 70) där andra brukar anpassa namnet till målkulturen, t.ex. *Sourabaya* (BrE)/*Arabia* (AmE) (Moats 2009: 23), förefaller det att Beekman ofta har lyckats hantera Lindgrens stil och ordspel på ett bättre sätt, t.ex. *Villa Villekulla = Villekulla Cottage* (BrE)/*Villa Villekulla* (AmE) (Moats 2009: 23), men *Segasummasuvila* (VB 6: 5) på estniska. I de

engelska översättningarna har namnet *Villakulla* blivit kopierad, trots att namnet antagligen syftar på ordet *villervalla* som betyder oordning på svenska och kunde ha blivit översatt. Beekman har använt återgivelse och har dessutom kommit på en ny allitteration – *Sega-summa-suvila*. Hans uppfinning har blivit väldigt populär i målkulturen och används dagligen för att beskriva kaos i t.ex. ett rum.

Forskningen om översättning av kulturbundna element i *Pippi i Söderhavet* indikerar att den brittiska översättaren har använt domesticering och överfört handlingen till ett engelsktalande land. T.ex. har ortnamn *Falköping* blivit ersatt med *Hayfield Junction* och *Kurrekurreduttön* med *Canny Canny Island* som syftar på typiskt brittiska ord. Den amerikanska översättaren har försökt behålla den svenska miljön och använt transkribering för *Falköping* och kopiering + återgivelse för *Kurrekurredutt Island* (Hjortsäter 1995: 8–11, 13). Trots det tycker Hjortsäter att översättarna har misslyckats med att öka läsarens vetande om den svenska kulturen. Beekman har kopierat namnet *Falköping* (VB 8: 24) och använt rekreation och återgivelse för *Kurrurunuruvutisaar* vilket igen visar att Beekman brukar använda kopiering, om det är möjligt, för att inte ändra källkulturen mer än nödvändigt, men samtidigt är han skicklig i att framföra Lindgrens upplivande språk om det så behövs.

Annika Engdahl (2014: 21–22), som har forskat nyordbildningar och rövarnamnen i *Ronja Rövardotter* och i dess översättningar till norska och danska, citerar Þorleifur Hauksson som har översatt boken till isländska och förklarar att alla Lindgrens namn på Mattisrövarna – *Tjegge, Pelje, Fjosok, Jutis, Joen, Labbas, Knotas, Turre, Tjorm, Sturkas, Lill-Klippen* kommer från ortnamnen på Lapplandskartan, t.ex. har sjön *Fjosokken* varit inspiration till *Fjosok*, sjön *Tjeggelvas* till *Tjegge* osv. Enligt Engdahls analys har alla namn kopierats till norska och danska med undantag av *Lill-Klippen* som har blivit *Vesle-Klippen* på norska och *Lillklippe* på danska. De norska och danska översättarna har bestämt att behålla Lindgrens originalnamn på grund av att språken är så nära släktade med varandra och alla namn passar in i alla tre språken. Estniskan är inte besläktad med svenskan, men dock har Beekman också använt samma översättningsstrategi och kopierat alla namn, trots att de flesta inte passar in i det estniska ljudsystemet och kan vara svåra att uttala. Bara för *Lill-Klippen* har Beekman använt återgivelse *Väikejõmm* (VB 14: 24).

Tarrend (2003: 34) hävdar att översättningar är ofta beroende av om källkulturen och målkulturen är nära varandra eller inte. Ett bra exempel är översättningar av *Lejonhjärta* = *Lõvisüda* (VB 15: 22) och *Harhjärta* = *Jänesesüda* (VB 15: 90) som har konnotationer av modighet och feighet på svenska. Tack vare att lejon och hare har samma semiotiska bibetydelser på estniska, har Beekman haft inga problem med att använda återgivelse. Enligt Johan Walles (2008: 8, 21), som har forskat en brittisk och en amerikansk översättning av *Bröderna Lejonhjärta*, har den brittiska översättaren använt namnet *Hareheart* dvs. översatt namnet ord för ord, men har därmed förlorat konnotationen. Den amerikanska översättaren har använt namnet *Cowardheart* men därmed förlorat ordspelet med djur. Med detta förefaller det att vid översättning av kulturbundna element har Beekman fått hjälp av att den svenska och estniska kulturen ligger varandra närmare än t.ex. den svenska och brittiska kulturen.

Enligt Tarrends påstående borde det vara spännande att jämföra t.ex. estniska och finska översättningar, för estniska och finska är släktspråk, både Finland och Estland har Sverige som grannland, källkulturen och målkulturer är likadana, vilket borde ju då leda till att översättningar av Lindgrens böcker är också likadana.

I *Emil i Lönneberga* berättas det så: *Fem år var han /.../ och han bodde på gården Katthult i Lönneberga by i Småland*. Den engelska översättningen lyder: *He was five years old /.../ and he lived at Katthult, in Lönneberga, a village in Småland, in Sweden* (Rissanen 2002: 33). Den tyska översättningen låter på samma sätt – med ett tillägg att *Småland ist ein Teil von Schweden* (Nurmenrinta 2012: 42). Översättarna har använt främmandegöring och behållit alla källtextens namn och lagt till att handlingen händer i Sverige. Den estniska översättaren har översatt betydelsebärande namn och behållit ortnamnet *Småland*: *Ta oli viis aastat vana, /.../ ning ta elas Smålandis, Vahtramäe külas, Kassisalu talus* (VB 18: 5). Den finska översättaren har däremot använt domesticering och överfört handlingen till Finland – det sägs ingenting om varken Småland eller Sverige: *Eemeli oli väkevä kuin pieni härkä ja hän asui Kissankulman talossa Vaahteramäen kylässä*. (Rissanen 2002: 33) – *Katthult* och *Lönneberga* är översatta ordagrant, men *Småland* har tagits bort, så att det inte finns någon koppling till Sverige. Enligt Sundkvist (2007: 61, 80–81) har också handlingen i *Karlsson på taket*

och *Mio, min Mio* överförs till Finland, t.ex. *Stockholm = Helsinki, Tegnérslunden = Kaisaniemi, Upplandsgatan = Liisankatu, Göteborg = Tampere, Malmö = Turku*.

De flesta namnen i *Emil i Lönneberga* har blivit översatta genom transkribering eller fonologisk ersättning, t.ex. *Emil Svensson = Eemeli Nieminen, Gottfrid = Kotivalo, Rölla = Ruusu, Alfred = Aatu* osv (Nurmenrinta 2012: 68, 40; Rissanen 2002: 34). Terhi Rissanen (2002: 29) anser att översättaren har försökt att använda finska namn som motsvarar de ursprungliga namnen så mycket som möjligt, t.ex. är *Nieminen* ett lika typiskt namn i Finland som *Svensson* är i Sverige. Därtill tycker Rissanen att på grund av att finskan och svenskan är så olika språk och många ljudkombinationer kan vara svåra för småbarn att uttala, är det förståeligt att t.ex. *Alfred* har ersatts med *Aatu*. Rissanens förklaring för översättarens val indikerar att det finns en annan attityd till översättning av barnböcker i Finland. De estniska översättarna tycker däremot inte att svenska namn är svåra för estniska barn att uttala och har föredragit kopiering: *Emil* (VB 18: 5), *Svensson* (VB 18: 7), *Gottfrid* (VB 18: 126), *Rölla* (VB 18: 214), *Alfred* (VB 18: 8).

Analysen av egennamn i *Mio, min Mio, Karlsson på taket, Bröderna Lejonhjärta* och *Ronja Rövardotter*, som alla är översatta av olika finska översättare, visar också att det föredras domesticering, t.ex. *Bo = Juhani, Bosse = Jussi, Bengt = Pentti, Ahlberg = Ahovuori, Gunilla = Kaisa, Joffa = Peni, Staffan = Timo, Andersson = Helminen, Sigrid = Siiri* osv (Sundkvist 2007: 79–80). I de estniska översättningarna har sådana namn inte förändrats. Alla namn på Mattisrövarna, som hade kopierats i den norska, danska och estniska översättningarna, är ändrade eller ersatta på finska, t.ex. *Tjegge = Ruikku, Fjosok = Lärvi, Labbas = Lorvi, Knotas = Rähjä* (Sundkvist 2007: 82–83).

Delar av personnamn och ortnamn som är betydelsebärande är översatta ordagrant i båda språken, t.ex. *Tok-Niklas = Hull Niklas* (VB 18: 160)/*Hullu-Nikolai, Rackare-Fia = Kaltsu-Fia* (VB 18: 160)/*Heittiö-Tilta, Lönneberga = Vahtramäe* (VB 18: 5)/*Vaahterämäki* (Nurmenrinta 2012: 40, 42), så där finns det inte så stora skillnader. Däremot de andra ortnamnen som syftar på källkulturen har den finska översättaren ersatt med finska ortnamn, t.ex. *Vimmerby = Vinnikka, Jönköping = Juvanranta*, eller helt enkelt tagit bort namnet, t.ex. *Småland = -, Eksjösta = -* (Nurmenrinta 2012: 42), medan de estniska översättarna har använt kopiering. Rissanen (2002: 34) förklarar att

finska namn gör det lättare för barn att föreställa utseendet av de olika platserna i böckerna. Dessutom tycker Rissanen att också den engelska översättaren borde ha ändrat de äkta svenska ortnamnen, t.ex. *Jönköping* och *Eksjö*, för de är svåra namn för en engelskspråkig läsare och barn bryr sig inte om namnen i måltexten är äkta eller inte. De estniska översättarna tycker däremot inte att man borde ersätta ett främmande namn bara på grund av att det är främmande.

Svenskan är det andra riksspråket i Finland och finska barn borde vara vana vid svenskan på ortnamnsskyltar, på olika produkters etiketter osv. Därför är det ännu konstigare att en text från deras grannkultur har blivit ändrad så mycket. Namnet *Alfred* borde inte vara så mycket svårare att uttala för ett finskt småbarn än för ett estniskt småbarn. Självklart är det lättare att uttala ett namn som tillhör modersmålet, men om man tar bort alla svenska namn, blir det svårare för barn att acceptera den främmande svenska kulturen. Varför översätter man barnböcker om man raderar alla element som syftar på en annan kultur. Jag är inte säker på om de finska översättningarna fortfarande är samma texter som Lindgren skrev, om Karlsson bor i Helsinki och har aldrig rest i Sverige.

En översättning kan inte konstruera en exakt kopia av källtextens värld. Trots att Pippi Långstrumps efternamn är översatt ordagrant till de flesta språken (astridlindgren.se) och översättarna har försökt behålla namnets roliga klang, har översättningarna antagligen en annan effekt i målkulturerna, för förnamnet *Pippi* betyder *fågel* i barnspråket eller också *galenskap* på svenska (SAOL), men kommer inte att ha samma konnotationer i måltexter där *Pippi* har blivit kopierad eller transkriberad. För en estnisk läsare är *Pippi* liksom ett tomt namn med inga associationer tills han/hon kollat upp namnet i SAOL och upptäcker till sin besvikelse att *Pippi* faktiskt betyder något på svenska.

En översättare har två riktningar att välja mellan: att domesticera egennamn eller att använda främmandegöring som översättningsstrategi. Om man inte översätter betydelsebärande källspråkliga namn, som det t.ex. har gjorts i några engelska och tyska översättningar, kommer barn inte att ha samma konnotationer och Lindgrens syfte går därför förlorat. Ytterligare argumenteras det att det är lättare för små barn att uttala och

förstå namn som är transkriberade eller ersatta med målspråkliga namn, som det har gjorts i de finska översättningarna. Men man har inte frågat barn om de vill att man ersätter de främmande, konstiga och ibland outtalbara namnen med dagliga kända namn. Det kan vara att barn tycker att det som är främmande är spännande och väcker intresset, och barn tar de svåra källspråkliga namnen som en utmaning. Till förmån för främmandegöring talar också möjligheten för barn att få veta om andra kulturer för att undvika intrycket av en homogen värld och för att utveckla barns föreställningsförmåga. Dessutom har många av Lindgrens karaktärer blivit till globala fenomen, vilket kan leda till att finska barn blir förvirrade om de besöker t.ex. Astrid Lindgrens värld (som för deras överraskning ligger i Sverige istället för Finland) och träffar karaktärer som de aldrig har hört om, eftersom de finska översättarna har ersatt källspråkliga namn med målspråkliga. Därtill har Lindgren skrivit en del av sitt liv in i böckerna, så om det förändras för mycket, går informationen om Astrid Lindgrens liv helt enkelt förlorad. Som exempel på detta är spelet *Sicken blås* = *siuke pöis* (VB 18: 102) som Emil och Ida spelar. ”Det är en lek Astrid Lindgren lekte som liten. Den gick till så att hon och brodern Gunnar sprang från varsitt håll genom alla rummen och möttes i köket där de pep varandra i magen och skrek *sicken blås*.” (astridlindgren.se). Om översättaren ersätter spelet med något annat spel, försvinner informationen om författarens barndom. Till sist har Lindgren själv sagt att tack vare barns fenomenala fantasi hanterar de främmande elementen och omgivningarna på ett skickligt sätt och därför är det inte nödvändigt för översättare att domesticera texter.

Enligt min mening vore den bästa lösningen att hitta en balans mellan domesticering och främmandegöring. För att framföra Astrid Lindgrens syfte borde man använda återgivning för alla betydelsebärande namn eller rekreation för hennes lustiga uppfinningar, men för att behålla känslan av den svenska källkulturen, vore det nyttigt att använda kopiering. Det finns nog några undantag, t.ex. om källtextens namn har en oönskad betydelse eller oönskade associationer i måltexten eller om namnet är helt omöjligt att uttala, är det godtagbart att använda transkribering eller fonologisk ersättning för att hålla kvar källspråkligt klang; och om namnet har en motsvarighet i målkulturen, kan den användas för att undvika barns förvirring.

I förhållande till andra översättningar som diskuteras ovanför har de estniska översättarna lyckats väl med översättning av Lindgrens knepiga texter. Översättarna har ändrat så mycket som nödvändigt, men inte mer. Att det används många kopior hänvisar till att översättarna är säkra på att estniska barn kan hantera de främmande svenska namnen. Fast Beekman håller den estniska texten nära originalet, konstruerar han också några lustiga uppfinningar och återgivelse om det så behövs. På det sättet får barn lära känna den svenska kulturen samt Astrid Lindgrens påhittiga sätt att hantera språket. Det som definitivt hjälper till Beekman är kontinuiteten dvs. att han har genom översättning av så många Lindgrens böcker lärt sig känna Lindgrens språk helt och hållet. Man kunde bara förebrå att Beekman ibland har försökt hålla översättningar kanske lite för nära till originalet, t.ex. kunde man ha översatt *Drottninggatan*, *Broka* osv. Dessutom är han inte alltid följdriktig när det gäller transkribering eller översättning av några namn, t.ex. *Lillasken*, *Gustaf Vasa*, *Lotta*.

Den ökande globaliseringen, televisionen och Internet medför element från andra kulturer, vilket gör att barn blir mer toleranta mot det främmande. Det leder till att främmandegöring i översättningar, bland annat i Beekmans översättningar, i själva verket inte är någon problem och följaktligen fungerar Beekmans översättningar mycket bra också på 2000-talet.

4. Sammanfattning

I den här uppsatsen har egennamn i Astrid Lindgrens barnböcker och deras estniska översättningar undersökts. Eftersom Lindgren är känd för sitt egenartade språk kan man tänka sig att översättning av egennamn i Lindgrens böcker medför problem för en översättare och sätter översättarens uppfinningsrikedom på prov. Därför är översättning av egennamn i Lindgrens böcker ett särskilt spännande forskningsobjekt som aldrig har analyserats systematiskt i en så stor omfattning.

Syftet med uppsatsen har varit att ta reda på vilka typer av namn det förekommer i Lindgrens böcker och vilka översättningsmetoder de estniska översättarna har använt. Ytterligare har jag undersökt hur de har lyckats med att överföra Lindgrens egenartade språk och egennamn till ett nytt språk och en ny kultur i jämförelse med t.ex. amerikanska, brittiska, finska översättare. Metoden för den komparativa forskningen är både kvantitativ och kvalitativ och baserar på parallell närläsning och jämförelse av originaltexterna och de motsvarande översättningarna och består av en djupgående analys av intressanta eller problematiska exempel samt statistik för att stödja analysen.

Alla egennamn har sorterats och kategoriserats i tre grupper efter Staffan Nyströms namnkategorier: personnamn, ortnamn och övriga namn (djurnamn, fordonsnamn, namn på föremål, företagsnamn, namn på varumärke, namn på immateriella företeelser, gruppnamn). Metoden för analysen av olika typer av namn bygger mestadels på Lincoln Fernandes översättningsmetoder (kopia, motsvarighet, återgivning, transkribering, rekreation, borttagande, tillägg, transposition, ersättning, fonologisk ersättning) som har anpassats till de estniska översättningarna av Lindgrens texter genom att lägga till tre metoder (kombination av olika översättningsmetoder, felöversättning och ogenomgående översättning). Ytterligare har resultat jämförts med tidigare forskningar för att undersöka om det går att finna några tendenser i översättning av namn.

Genomgången av alla Lindgrens barnböcker och noveller som är översatta till estniska har resulterat i 1338 egennamn, varav 648 är personnamn, 339 är ortnamn och 351 är övriga namn. Vissa namn är vanliga svenska egennamn, t.ex. *Anna, Margareta, Lars,*

vissa är Lindgrens uppfinningar, t.ex. *Jum-Jum*, *Kurrekurreduttön*, vissa säger något om namninnehavaren, t.ex. *Rusken*, *Skrålla*, *Lejonhjärta*. För personnamn används det oftast kopiering (41%), t.ex. *Rasmus*, *Hilding Lif*, eller kombination av olika metoder (33%) där de flesta innehåller ett efternamn och titeln, t.ex. *tant Nilsson* = *tädi Nilsson*. För ortnamn används det oftast återgivning (35%), t.ex. *Bråkmakargatan* = *Lärmisepa tännav* och kopiering (21%), t.ex. *Göteborg*. I gruppen ”övriga namn” finns det sju namntyper som alla brukar översättas med hjälp av olika metoder, t.ex. de flesta av djurnamnen och namnen på föremål kopieras till måltextern (trots att *Beppo*, *Cora*, *Duff* inte associerar med husdjur på estniska), medan kopiering används nästan inte alls för andra namntyper. Återgivning används mest för namn på immateriella företeelser, t.ex. *Rosornas krig* = *Rooside sõda*, och gruppnamn, t.ex. *De Snälla* = *Head*.

Grunden till valet av översättningsmetoderna för olika namntyper kan vara att ortnamnen och de övriga namnen som Lindgren har använt är mer beskrivande än personnamnen, eftersom för ortnamnen brukar Lindgren använda mer verkliga namn som ofta har estniska motsvarigheter. Sällan används det rekreation, borttagande, tillägg, transposition, ersättning och fonologisk ersättning vilket igen hänvisar till att de estniska översättarna är trogna källtexten och källkulturen. Respekt för författaren (Beekman 2008: 74) är tydligen orsaken till detta. Dessutom kan anledningen vara att texterna har blivit översatta till en liten målkultur – då brukar texterna enligt Åsman och Pedersen (2001: 2) domesticeras mindre.

Tack vare att några böcker har blivit översatta av två estniska översättare har det varit möjligt att jämföra deras namnöversättningar. Analysen visade att Ülle Kiiwet har varit ännu mer källtexttrogen än Vladimir Beekman, medan Helga Nõu, som har översatt texter först och främst till estniska barn som bor i Sverige och är vana vid den svenska kulturen, verkas ha domesticerat mer än Beekman, t.ex. har hon använt återgivning för *Bullerby* = *Käraküla*, medan Beekman har tagit över namnet *Bullerby*.

Beekmans mål har varit att hålla sig trogen källtexten och han har gjort det i den mån det har varit möjligt. Vad man kunde förebrå Beekman är att han inte alltid är följdriktig, t.ex. *Lillasken* = *Väikelaid* [Lilla holmen]/*Väikesaar* [Lilla ön]; *Lisa* = *Liisa*, men *Lisa-Lotta* = *Lisa-Lotta*. Ytterligare borde man iaktta att kopiering av namn inte orsakade oönskade konnotationer, t.ex. *Lisa-Lotta* [Extra-Lotta]. Fast flera namn kunde

ha blivit översatta, t.ex. *fru Sjöberg, herr Liljonkvast, Broka*, brukar de estniska översättarna föredra att behålla den svenska källkulturen istället för att framföra namnets semantiska betydelse. I så fall kan det hända att läsaren inte alltid förstår vad det står i texten, t.ex. *isa lehvitas „Västanviks-Tidningen“ värsket numbrit käes* [far vinkade med det senaste numret av *Västanviks-Tidningen*] där det inte är klart vad det är som far vinkade med, för ordet *tidningen* har inte översatts, eller *käskis ta mul lipata Drottninggatanile* [beordrade mig att springa till bageriet på Drottninggatan] där det blir oklart vart karaktären måste springa. Det finns också några felöversättningar, t.ex. *Sveriges Vår = Rootsimaa sõjad* [Sveriges krig].

I förhållande till tidigare undersökningar visade det sig att de estniska översättningarna inte riktigt följer det vanliga mönstret som Akiko Yamazaki (2002: 56) beskriver – att barnböcker genomgår avsiktliga förändringar under översättningens lopp och att kulturbundna element, bland annat egennamn, ofta bytts ut mot namn som är mer bekanta i målkulturen. Trots att de flesta namnen är främmande för estniska barn, brukar de estniska översättarna domesticera bara betydelsebärande namn, medan t.ex. i engelska översättningar används det mer transkribering och ersättning så att namnet ska passa till målspråket. Därtill förefaller det att Beekman har lyckats bättre i att framföra Lindgrens stil och ordspel, t.ex. *Villa Villekulla = Villekulla Cottage* (BrE)/*Villa Villekulla* (AmE), men *Segasummasuvila* på estniska.

Den största överraskningen har med de finska översättningarna att göra. Trots att finskan och estniskan är släktspråken, kulturerna är likadana och både Finland och Estland har Sverige som grannland, brukar de finska översättarna föredra domesticering, t.ex. *Emil Svensson = Eemeli Nieminen, Alfred = Aatu*, på grund av att svenska ljudkombinationer kan vara svåra för småbarn att uttala (Rissanen 2002: 29). Förutom detta har handlingen i flera texter överförs till Finland, t.ex. *Stockholm = Helsingki, Tegnérlunden = Kaisaniemi*. De estniska översättarna tycks tro på barnens förmåga att hantera det främmande mer än de finska översättarna. Trots att det ibland kan vara lite svårt att uttala alla de kopierade svenska namnen, kan man säga att med hjälp av de estniska översättningarna är det lättare att lära känna den svenska kulturen och Astrid Lindgrens stil.

Egennamn är en viktig del av kulturbundna element som ofta blir förbisedda. Om man ersätter namnet *Herr Nilsson* med t.ex. ett typiskt estniskt namn *härtra Tamm* [herr Ek] eller *härtra Kask* [herr Björk], som är kända källspråkliga namn och lätta för barn att uttala och associera med, är det enligt min mening samma sak som att ersätta *korv* och *saft* med *hamburgare* och *Coke*. Om alla källkulturens element raderas, blir det antagligen svårare för barn att lära känna och tolerera främmande kulturer.

Att översätta egennamn betyder inte bara att överföra dem från ett språk till ett annat – namn ska sättas in i ett nytt språk, en ny social kontext. Antingen översättare behåller eller ändrar det originella namnet påverkar hans/hennes val hur namnet ska fungera i översättningen. Därför borde en blivande översättare vara beredd för kompromisslösningar för att framföra författarens användning av språket på det bästa sättet men samtidigt göra innehållet förståeligt för målkulturens läsare för att inte störa deras läselust.

Uppsatsens metod och analysmodell visade sig vara mycket passande för att systematiskt analysera ett stort antal översättningar och kan förhoppningsvis vara nyttiga för att också forska Lindgrens översättningar till andra språk så att resultat av forskningar och översättningstendenser som föredras i olika målkulturer därigenom vore mer jämförbara. Dessutom kan modellen lätt anpassas till forskningar av andra författare för att få en bättre översikt över metoder som översättare har använt vid översättning av deras böcker.

För vidare forskning skulle det vara intressant att undersöka översättning av t.ex. mat, dialekter, folkliga uttryck, metaforer, för att få mer information om hur andra kulturbundna element har översatts till estniska. Ytterligare vore det spännande att få veta vad läsarna, dvs. barn förväntar sig av en översatt text – vill de att de knepiga främmande egennamnen blir översatta till kända målspråkliga namn? Föredrar barn också att *Herr Nilsson* blir ersatt med *härtra Tamm* eller gör de okända namnen Astrid Lindgrens böcker ännu mer spännande?

Käll- och litteraturförtäckning

Källor

- AL 1 = Lindgren, Astrid (1985 [1945]). *Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 2 = Lindgren, Astrid (1989 [1946]). *Mästerdetektiven Blomkvist*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 3 = Lindgren, Astrid (1992 [1946]). *Pippi Långstrump går ombord*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 4 = Lindgren, Astrid (1987 [1947, 1949, 1952]) *Bullerbyboken*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 5 = Lindgren, Astrid (2011 [1947, 1988]). *Jag vill inte gå och lägga mig. i Sagor, hyss och äventyr*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 6 = Lindgren, Astrid (1948) *Pippi Långstrump i Söderhavet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 7 = Lindgren, Astrid (1999 [1949]) *Nils Karlsson-Pyssling*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 8 = Lindgren, Astrid (1982 [1950]). *Kajsa Kavat*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 9 = Lindgren, Astrid (1992 [1950]). *Pippi Långstrump har julgransplundring*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 10 = Lindgren, Astrid (1951). *Jag vill också gå i skolan*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 11 = Lindgren, Astrid (1989 [1951]) *Mästerdetektiven Blomkvist lever farligt*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 12 = Lindgren, Astrid (1984) *Kalle Blomkvist och Rasmus*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 13 = Lindgren, Astrid (1988 [1960]) *Mio, min Mio*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 14 = Lindgren, Astrid (1983 [1955]) *Lillebror och Karlsson på taket*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

- AL 15 = Lindgren, Astrid (1986 [1956]) *Rasmus på luffen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 16 = Lindgren, Astrid (1988 [1957]). *Rasmus, Pontus och Toker*. Stockholm: Rabén & Sjögren, fjärde upplagan.
- AL 17 = Lindgren, Astrid (1979 [1958]). *Barnen på Bråkmakargatan*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 18 = Lindgren, Astrid (1984 [1959]). *Sunnanäng*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 19 = Lindgren, Astrid (1960) *Madicken*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 20 = Lindgren, Astrid (1983 [1962]) *Karlsson på taket flyger igen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 21 = Lindgren, Astrid (1987 [1962]). *Lotta på Bråkmakargatan*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 22 = Lindgren, Astrid (1999 [1963, 1966, 1970]). *Stora Emilboken*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 23 = Lindgren, Astrid (2010 [1963]). *Jul i Bullerbyn*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 24 = Lindgren, Astrid (1988 [1964]). *Vi på Saltkråkan*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 25 = Lindgren, Astrid (1996 [1965]). *Vår i Bullerbyn*. Stockholm: Rabén & Sjögren. 2:ra upplagan.
- AL 26 = Lindgren, Astrid (1991 [1966]). *Barnens dag i Bullerbyn*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 27 = Lindgren, Astrid (1983 [1968]) *Karlsson på taket smyger igen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 28 = Lindgren, Astrid (1987 [1973]) *Bröderna Lejonhjärta*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- AL 29 = Lindgren, Astrid (1991 [1976]). *Madicken och Junibackens Pims*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 30 = Lindgren, Astrid (1993 [1977]). *Visst kan Lotta nästan allting*. i *Sagor, hyss & äventyr* (2011).
- AL 31 = Lindgren, Astrid (1981). *Ronja rövardotter*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 32 = Lindgren, Astrid (1989 [1982]). *När lilla Ida skulle göra hyss*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

- AL 33 = Lindgren, Astrid (1988 [1983]). *Emils hyss nr 325*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 34 = Lindgren, Astrid (2011 [1983]) *Titta Madicken, det snöar! i Sagor hyss & äventyr*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 35 = Lindgren, Astrid (1985 [1987]). *Inget knussel, sa Emil i Lönneberga*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- AL 36 = Lindgren, Astrid (2002 [2000]) *Pippi Långstrump i Humlegården*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- HN 1 = Lindgren, Astrid (1984). *Vaata, Madicken, lund sajab!* Övers. H. Nõu, Stockholm: Eesti Päevaleht Förlags AB.
- HN 2 = Lindgren, Astrid (1985). *Kui väike Ida tahtis teha vempu*. Övers. H. Nõu, Stockholm: Eesti Päevaleht Förlags AB.
- HN 3 = Lindgren, Astrid (1985). *Mina tahan ka koolis käia*. Övers. H. Nõu, Stockholm: Eesti Päevaleht Förlags AB.
- HN 4 = Lindgren, Astrid (1987). *Kevad Kärakülas*. Övers. H. Nõu. Stockholm: Eesti Päevaleht Förlags AB.
- KP 1 = Lindgren, Astrid (2000). *Lastepäev Bullerbys*. Övers. K. Papp, Tallinn: Sinisukk.
- KS 1 = Lindgren, Astrid (1989). *Ma ei taha magama minna!* Övers. K. Saar, *Kalmaru förlag*.
- VB 1 = Lindgren, Astrid (1999 [1960]*) *Meisterdetektiiv Blomkvist*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 2 = Lindgren, Astrid (1999 [1960]) *Meisterdetektiiv Blomkvisti ohtlik elu*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk 1999.
- VB 3 = Lindgren, Astrid (1999 [1964]) *Väikevend ja Karlsson katuselt*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 4 = Lindgren, Astrid (1999 [1965]) *Hulkur Rasmus*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.

* Hädanefter är informationen av den första upplagans årtal tagits från två källor: V. Beekmans personlig register (Kuulen 1991) och Beekmans självbiografi (Beekman 2008).

- VB 5 = Lindgren, Astrid (1999 [1967]). *Rasmus, Pontus ja Lontu*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.
- VB 6 = Lindgren, Astrid (2004 [1968]). *Pipi Pikksukk*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 7 = Lindgren, Astrid (2004 [1968]). *Pipi Pikksukk läheb laevale*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 8 = Lindgren, Astrid (2004 [1968]). *Pipi Pikksukk Lõunamerel*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 9 = Lindgren, Astrid (1993 [1969]). *Väike Tjorven, Pootsman ja Mooses*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Eesti raamat.
- VB 10 = Lindgren, Astrid (1970). *Bullerby lapsed*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Eesti Raamat.
- VB 11 = Lindgren, Astrid (1999 [1970]). *Karlsson katuselt hiilib jälle*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 12 = Lindgren, Astrid (1999 [1970]). *Karlsson katuselt lendab jälle*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 13 = Lindgren, Astrid (2004 [1971]). *Kalle Blomkvist ja Rasmus*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 14 = Lindgren, Astrid (2003 [1987]). *Röövlitütar Ronja*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 15 = Lindgren, Astrid (2003 [1987]) *Vennad lõvisüdamed*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 16 = Lindgren, Astrid (1999 [1993]). *Madlike*. Övers: V. Beekman, Tallinn: Eesti Raamat.
- VB 17 = Lindgren, Astrid (1993) *Mio, mu Mio*. Övers V. Beekman, Tallinn: Kupar.
- VB 18 = Lindgren, Astrid (1993) *Vahtramäe Emil*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.
- VB 19 = Lindgren, Astrid (2003 [1994]). *Madlike ja Jaanikingu põnn*. Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 20 = Lindgren, Astrid (1995). *Lärmisepa tänava Lota*. Övers. V. Beekman. Tallinn: V. Beekman & Tiritamm.

- VB 21 = Lindgren, Astrid (1995). *Head ööd, härra hulkur! i Rõõmsaid jõule!* Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.
- VB 22 = Lindgren, Astrid (1995). *Muidugi oskab Lota peaaegu kõike. i Rõõmsaid jõule!* Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.
- VB 23 = Lindgren, Astrid (1995). *Vaata, Madlike, lund sajab! i Rõõmsaid jõule!* Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.
- VB 24 = Lindgren, Astrid (1995, 1997). *Kaisa.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Tiritamm.
- VB 25 = Lindgren, Astrid (2003 [1997]). *Päevanurme.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 26 = Lindgren, Astrid (1999). *Pipi Pikksuka jõulupu.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 27 = Lindgren, Astrid (2000). *Pipi Pikksukk Humlegårdenis.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 28 = Lindgren, Astrid (2003). *Kui väike Ida tahtis vempu visata.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 29 = Lindgren, Astrid (2003). *Emili vemp nr 325.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 30 = Lindgren, Astrid (2003). *Ei mingit koonerdamist, ütles Vahtramäe Emil.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 31 = Lindgren, Astrid (2007). *Pöialpoiss Nils Karlsson kolib sisse.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- VB 32 = Lindgren, Astrid (2008). *Bullerby lapsed.* Övers. V. Beekman, Tallinn: Sinisukk.
- ÜK 1 = Lindgren, Astrid (1998) *Pöialpoiss Nils Karlsson.* Övers. Ü. Kiivet, Tallinn: Eesti Raamat.

Litteratur

- Beekman, Vladimir (2008). *Alles see oli...* Tallinn: Tänapäev.
- van Coillie, Jan (2006). *Character Names in Translation. A Functional Approach.* – Van Coillie, Jan; Verschueren, Walter P. (red.). *Children's Literature in Translation.* Manchester/ New York: St Jerome Publishing, s. 123–139.
- EES (2012) = *Eesti etimoloogia sõnaraamat.* Iris Metsmägi (red.), Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/dict/ety/>. 3 maj 2015
- EKK (2007) = *Eesti keele käsiraamat.* Mati Ereht, Tiiu Ereht, Kristiina Ross. Tallinn: Eesti keele sihtasutus.
- Engdahl, Annika (2014). *Nyordbildningar i Ronja Rövardotter. En undersökning av åtta nyordbildningar i Astrid Lindgrens ungdomsbok och dess översättning till norska och danska.* Examensarbete. Uppsala universitet.
- Fernandes, Lincoln (2006). *Translation of Names in Children's Fantasy Literature: Bringing the Young Reader into Play.* – *New Voices in Translation Studies* 2, s. 44–57.
- Hinrikus, Rutt (2004). *Malbe mässaja.* Usutlus Helga Nõuga. – *Looming*, nr 9, s. 1399–1415.
- Hjortsäter, Katarina (1995). *On the rendering of Swedish Cultural features on the translation of Pippi in the South Seas.* D-uppsats. Uppsala universitet.
- Hunt, Peter (2006). *General introduction – children's literature.* Critical concepts in literary and cultural studies. Volume I, Definitions and distinctions. Peter Hunt (red.). London; New York: Routledge, s. 1–7.
- Høyer, Leo Reitel (2009). *Eestikeelsed Kummi-Tarzan ja Väike Virgilius. Tõlge või tõlgendus?* Nukits, s. 29–34.
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik.* Lund: Studentlitteratur.
- Kiivet, Ülle (2001). Förordet i boken *Kerstin ja mina.* Tallinn: Eesti Raamat.
- KNAB = *Kohanime andmebaas*, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. 3 maj 2015.

- Kressa, Kaarel, Ants Juske, Mari Peegel (2009). *Vladimir Beekmani elutööd on raske üle hinnata*. Eesti Päevaleht, 5 oktoober. <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/vladimir-beekmani-elutood-on-raske-ule-hinnata?id=51179328>. 3 maj 2015.
- Krusten, Reet (2003). *Mis on lastekirjandus?* Nukits, s. 16–18.
- Kulli, Jaanus (2007). *Vladimir Beekman: „Midagi on Pipis ka Lindgrenist“*. – Öhtuleht 14 november; <http://www.ohtuleht.ee/254228>. 3 maj 2015.
- Kuulen, Marika (1991). *Vladimir Beekman. Personaalnimestik*. Marika Kuulen (red.). Tallinn.
- Laansoo-Hämarik, Helen (2012). *Võlumaailmaga seotud päris- ja üldnimede tõlkimine „Harry Potteri“ eestindamisel*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Lange, Anne (2008). *Tõlkimise aabits*. Tallinn: Valgus.
- Leppihalme, Ritva (1994). *Culture Bumps: On the Translation of Allusions*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Moats, Madelene (2009). *Pippi goes abroad: a comparative study of the British and American translations of neologisms, nonce words and proper nouns in Pippi Longstocking*. Växjö university.
- Nikolajeva, Maria (2004). *Till otrohetens försvar. Om att svika texten till förmån för barnläsaren*. Barnboken – tidsskrift för barnlitteraturforskning, 01, s. 23–32.
- Nurmenrinta, Sari (2012). *Att översätta kulturbundna element i en barnbok: En jämförelse av Astrid Lindgrens Stora Emilboken och i dess finska och tyska översättning*. Pro-gradu avhandling. Tammerfors universitet.
- Nyström et al. (2013) = Staffan Nyström (red.), Eva Brylla, Märith Frändén, Mats Wahlberg, Per Vikstrand. *Namn och namnforskning. Ett levande läromedel om ortnamn, personnamn och andra namn*. Uppsala. Version 1. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:606610/FULLTEXT01.pdf>. 3 maj 2015.
- Oittinen, Riitta (2006). *No Innocent Act. On the Ethics of Translating for Children*. – Van Coillie, Jan; Verschueren, Walter P. (red.). *Children's Literature in Translation*. Manchester/ New York: St Jerome Publishing, s. 35–45.

- Rissanen, Terhi (2002). *Om översättning av kulturbundna element från svenska till finska och engelska i två barnböcker av Astrid Lindgren*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä universitet.
- Rozalka, Margit (2012). *Nimede tõlkimine lastekirjanduses*. Magistritöö. Tallinna ülikool.
- SAG (1999) = *Svenska Akademiens grammatik 2. Ord*. Ulf Teleman, Staffan Hellberg, Erik Andersson. Stockholm: Svenska Akademien.
- SAOB = *Svenska akademiens ordbok*, internetupplagan. <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>. 3 maj 2015.
- SAOL = *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*, internetupplagan. http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_13_pa_natet/ordlista. 3 maj 2015.
- SS (2008) = *Svenska skrivregler. Språkrådets skrifter 8*. Ola Karlsson (red.). Stockholm: Institutet för språk och folkminnen (Språkrådet) och Liber AB. 3:e utgåvan.
- Steffensen, Anette Øster (2003). *Two versions of the same narrative – Astrid Lindgren’s Mio, min Mio in Swedish and Danish*. – *Meta: Translators’ Journal*, vol.48, nr. 1–2, s. 104–114.
- Stolt, Birgit (2006). *How Emil becomes Michel: On the translation of children’s books*. – *The translation of children’s literature. A reader*. Gillian Lathey (red.).s. 67–83.
- Strömstedt, Margareta (1999). *Astrid Lindgren. Elulugu*. Tallinn: Tänapäev.
- Sundkvist, Sara (2007). *Skorpan, Krümel und Korppu. Zum Übersetzen der Personennamen und geographischen Namen in Astrid Lindgrens Werken Mio, min Mio, Allt om Karlsson på taket, Bröderna Lejonhjärta und Ronja Rövardotter*. Magisteruppsats. Vaasa Universität.
- SYS (2007) = *Sünonüümisõnastik*. Õim, Asta (red.). Tallinn. <http://portaal.eki.ee/dict/synonymymid>. 3 maj 2015.
- Tarrend, Ave (2003). *Miks Reggi ei ole Sipsik? Mõtteid lastekirjanduse tõlkimisest*. Nukits, s. 33–37.

- Wallis, Johan (2008). *Lost in Translation: A study on the two English translations of The Brothers Lionheart*. C-uppsats. Karlstads universitet.
- Vidgren, Sara Modin (2007). *Mio, My Son and Karlsson-on-the-Roof. A study of the English translation*. Magisteruppsats. Luleå Universitet.
- www.astridlindgren.se. *Astrid Lindgren. Official site*. Saltkråkan AB. 3 maj 2015.
- Yamazaki, Akiko (2002). *Why change names? On the translation of children's books*. *Children's Literature in Education*, vol 33, nr 1, s. 53–62.
- Åsman, Thea Palm, Jan Pedersen (2011). *How Bert got into Ned's head: domestication in the translation of literature for young readers*. *Perspectives: Studies in Translatology*, s. 1–13.
- Õhtuleht (2008). *Tõlkija Beekmani esimene armastus oli Astrid Lindgren*. – 19 april; <http://www.ohtuleht.ee/276105>. 3 maj 2015.

Resüme. Astrid Lindgreni lasteraamatutes esinevate nimede tõlkimine eesti keelde

Käesolevas magistritöös uuritakse teemat, mis on Eestis seni veel süstemaatiliselt uurimata, nimelt Astrid Lindgreni lasteraamatutes ja novellides esinevate pärisnimede eestikeelseid tõlkeid. Kuivõrd Lindgren on tuntud oma rikkaliku keelekasutuse ja uudisväljendite poolest, võib arvata, et ka nimede kui ühtede kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimine lapslugejatele on tõlkijate jaoks väljakutse.

Magistritöö eesmärk on uurida kõiki eesti keelde tõlgitud Lindgreni lasteraamatuid ja leida vastus järgmistele küsimustele:

- milliseid pärisnimede tüüpe leidub Lindgreni lasteraamatutes;
- millised on nimede eestikeelsed tõlked ja milliseid tõlkemeetodeid on tõlkijad kasutanud;
- kas Lindgreni eestindajate, st V. Beekmani, H. Nõu, Ü. Kiiveti, K. Papi ja K. Saare kasutatud tõlkemeetodites on erinevusi;
- kuidas erinevad nimede eestikeelsed tõlked nt soome- või ingliskeelsetest tõlgetest?

Töö esimeses osas tutvustatakse mõistet pärisnimi (rts *egennamn*), selle erinevaid tüüpe ja pärisnime struktuuri, antakse ülevaade lastekirjanduse uurimisest ja tõlkimisest ning lastekirjanduses esinevate nimede tõlkimismeetoditest, kodustamise-võõrapärastamise põhimõtetest, nende plussidest ja miinustest, samuti kirjeldatakse ka varasemaid uurimusi.

Pärisnimede uurimiseks koostati esmalt korpus, kuhu koondati kõik 1338 rootsikeelsetes tekstides esinenud nime ning nende eestikeelsed vasted. Püstitatud küsimustele vastuste saamiseks ühendati kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed meetodid – raamatute paralleelse lähilugemise, nimede võrdlemise ja põnevamate näidete põhjaliku analüüsi kõrval toetuti järelduste tegemisel ka statistikale.

Nimede rühmitamisel tugineti Staffan Nyströmi pärisnimekategoriatele: isikunimed, kohanimed ja muud nimed (loomanimed, liiklusvahendite, esemete (nt mänguasjade ja

relvade), mittemateriaalsete nähtuste (nt sündmuste ja teoste), ettevõtete ja kaubamärkide nimed). Nyströmi liigitusele lisati veel juurde Lindgreni tekstides sageli esinev rühmale viitav nimetüüp. Kokku leiti 648 isikunime, 339 kohanime ja 351 muud nime, millest mõned on tavalised rootsi nimed, nt *Anna*, *Rasmus*, mõned on Lindgreni väljamõeldised, nt *Jiri*, *Jum-Jum*, mõned aga viitavad tegelaskuju või tegevuskoha omadustele, nt *Sned-Skalle* = *Köverkolu*.

Tõlkemeetodite analüüsimiseks sobis kõige paremini Lincoln Fernandese klassifikatsioon (koopia, üldtunnustatud vaste, sõna-sõnaline tõlge, transkribeerimine, taasloomine, väljajätt, juurde lisamine, asendamine, fonoloogiline asendamine), mida eestikeelsete nimetõlgete jaoks veidi kohandati (nt lisati tõlkemeetodite kombineerimine, vale tõlge ja ebajärjepidev tõlge). Selgus, et 41% isikunimedest on kopeeritud, 33% isikunimede tõlkimiseks on kasutatud mitut meetodit korraga, nt *tant Nilsson* = *tädi Nilsson*. Kohanimede puhul on aga 35% eelistatud sõna-sõnalt tõlkimist, nt *Bråkmakargatan* = *Lärmisepa tänav*, muude nimede tõlkimiseks kasutatud meetodid on nimetüübiti üpris erinevad. Kuigi Beekmaniga võrreldes on teised eesti tõlkijad tõlkinud vaid mõne üksiku Lindgreni teose ja põhjalikke järeldusi pole seetõttu võimalik teha, jääb tõlkeid analüüsidest siiski mulje, et Kiivet on olnud veelgi rohkem võõrapärastamise poolt, samas kui Nõu on pigem kodustamist eelistanud.

Kui varasemad uurimused viitavad sellele, et Euroopa kultuuriruumis eelistatakse lastekirjanduse tõlkimisel enamasti kultuurispetsiifiliste elementide kodustamist ja lähtekeele pärisnimede asendamist sihtkeelsete nimedega (Yamazaki 2002: 56), viitab käesolev Lindgreni eestikeelsete tõlgete analüüs hoopis vastupidisele – enamasti muudetakse vaid semantilist tähendust kandvaid nimesid, ülejäänud nimede puhul pooldatakse võõrapärastamist. Võttes arvesse Beekmani (2008: 74) meenutusi sellest, kuidas tema tõlgete valmimise ajal suhtuti algteksti autorisse suure lugupidamisega, on tulemus igati mõistetav.

Kõrvutades eestikeelsete tõlgete analüüsi tõlgetega muudesse keeltesse, selgub, et ingliskeelsetes tõlgetes kasutatakse rohkem transkribeerimist ja nimede asendamist, et sihtteksti nimi sihtkultuuri paremini sobituks. Võrreldes tõlkeid *Villa Villekulla* = *Villekulla Cottage* (BrE) / *Villa Villekulla* (AmE) / *Segasummasuvila*, võib tõdeda, et Beekman on Lindgreni teksti ja sõnamängu edastamisega väga hästi toime tulnud, kuigi

temagi tõlgetest võib leida ebajärjepidevust, nt *Lillasken* = *Väikelaid*, *Väikesaar*, eestikeelses tekstis lisatähendusi saavaid nimesid, nt *Lisa-Lotta*, nimede tõlkimata jätmist, nt *isa lehvitas* „*Västanviks-Tidningeni*“ *värsket numbrit käes / käskis ta mul lipata Drottninggatanile*, mis noores lugejas segadust võivad tekitada. Kõige üllatavam tulemus selgus aga eesti- ja soomekeelsete tõlgete võrdlemisel – kuigi eesti ja soome keel on sugulaskeeled, kultuurid sarnanevad rootsi kultuuriga ja nii Soome kui ka Eesti on Rootsi naabrid, on soome tõlkijad eelistanud nimede kodustamist ning tõstnud mitmes Lindgreni raamatus tegevuse hoopis Soome keskkonda, nt *Stockholm* = *Helsinki*, *Tegnérhunden* = *Kaisaniemi*. Samasugust tendentsi on täheldatud ka nt *Mio*, *min Mio* taanikeelses tõlkes. Kui kõik lähtekultuuri elemendid tekstist eemaldada, kuidas õpivad lapsed võõraid või teistsuguseid kultuure sallima? Kuigi lähteteksti nimed on ka eestikeelsele lugejale võõrad, usuvad eesti tõlkijad laste võimesse võõrapäraste elementidega kohaneda. Seeläbi võimaldavad eestikeelsed tõlked Astrid Lindgreni stiili ja rootsi kultuuri palju paremini tundma õppida.

Lindgreni lasteraamatute tõlked pakuvad rohkelt võimalusi edasisteks uurimistöodeks. Kultuurispetsiifiliste elementidena vääriksid kindlasti uurimist ka nt toitute, dialektide, kõnekäändude-vanasõnade ja metafooride tõlked. Peale selle oleks aga põnev saada vastus küsimusele, mida lapsed ise arvavad – kas nimede ja nende häälduse kodustamine muudab tekstid lihtsamini loetavaks, või teevad Lindgreni raamatutes esinevad võõrapärased nimed tema teosed hoopis veelgi põnevamaks.

Bilaga

Översättningsmetoder:

1. kopia
2. motsvarighet
3. återgivning
4. transkribering
5. rekreation
6. borttagande
 - 6.1 – namnet eller en del av namnet har tagits bort
 - 6.2 – namnet har tagits bort och ersatts med en generalisering
 - 6.3 – namnet har blivit översatt, men är inte längre ett namn i måltext
7. tillägg
8. transposition
9. ersättning
10. fonologisk ersättning
11. kombination av olika översättningsmetoder
12. felöversättning
13. översättning av namnet är inte genomgående

Personnamn

original	bok	sida	översättning	bok	sida	översättningsmetod	kommentar
"Prins Albin av Blodet"	AL 15	32	"Puhasverd Prints Albin"	VB 4	33	11(3+1)	
(en dräng vid namn) Trisse	AL 22	362	Trisse-nimeline sulane	VB 18	294	11 (1+3)	
(en kille som heter) Mattson	AL 24	20	Mattsoni-nimeline tegelane	VB 9	19	11 (1+3)	
(en pojke, som hette) Kirre	AL 14	123	Kirre-nimeline poiss	VB 3	108	11 (1+3)	
(gamla) fru Gustafsson	AL 14	101	vanaproua Gustafson	VB 3	87	11 (3+4)	
(gamla) fru Pettersson	AL 6	67	vanaproua Pettersson	VB 8	50	11 (3+1)	
(lilla) Borkason	AL 31	121	Borkapojuke	VB 14	120	11 (1+3+8)	
(lilla) Pimsunge	AL 29	59	pisipönn	VB 19	43	11 (3+6.2)	
(lille) Karl	AL 28	38	Karlike	VB 15	41	11 (1+8)	
(lille) Sixten	AL 12	23	pisi-Sixten	VB 13	24	11 (1+8)	
(polis vid namn) Söderlund	AL 16	172	politseinik Söderlund	VB 5	168	11 (1+3)	
'Hemliga Johan'	AL 24	72	sala-Johan	VB 9	67	11(3+1)	

'Hemliga Niklas'	AL 24	72	sala-Niklas	VB 9	67	11 (3+1)	
Abbe Nilsson	AL 19	9	Abbe Nilsson	VB 16	9	1	
Abbe Nilsson Kråk	AL 19	107	Abbe Nilsson Krook	VB 16	104	11 (1+10)	
Abel	AL 11	70	Aabel	VB 2	76	2	relig
Adam	AL 24, AL 29, AL 22	74, 72, 356	Aadam	VB 9, VB 19, VB 18	68, 52, 290	2	relig
Adolfina	AL 19	29	Adolfiina	VB 16	29	4	
Adrian	AL 22	276	Adrian	VB 18	223	1	
Agaton	AL 6	34	Agaton	VB 8	24	1	
Agda	AL 4	14	Agda	VB 10	10	1	
Albin	AL 15, AL 8, AL 19	32, 71, 144	Albin	VB 4, VB 24, VB 16	32, 57, 140	1	
Alfred	AL 22, AL 32, AL 15	11, 15, 82	Alfred	VB 18, VB 28/ HN 2, VB 4	8, 14/ 15, 87	1	
Alfredo	AL 16	19	Alfredo	VB 5	15	1	
Alma	AL 22	11	Alma	VB 18	8	1	
Alma Svensson	AL 22	11	Alma Svensson	VB 18	7	1	
Alva	AL 19, AL 34	5, 116	Alva	VB 16, HN1/ VB 23	5, 2/ 79	1	
Anastina	AL 15	116	Annastina	VB 4	126	5	
Anders	AL 2	4	Anders	VB 1	4	1	
Anders Bengtsson	AL 2	23	Anders Bengtsson	VB 1	25	1	
Anders Johan Andersson	AL 4	181	Anders Johan Andersson	VB 10	243	1	
Andersson	AL 15, AL 34	121, 124	Andersson	VB 4, VB 23/ HN 1	131, 83/ 11	1	
Andesson	AL 34	136	Afefon Andsson	HN 1 VB 23	28 94	13 (5;5)	
André	AL 29	196	André	VB 19	146	1	
ANIKA	AL 1	156	ANIKA	VB 6	122	1	
Anna	AL 4, AL 26, AL 25, AL 23, AL 18, AL 8	10, -, -, -, 5, 109	Anna	VB 10, VB 32/ KP 1, VB 32/ HN 4, VB 32, VB 25, VB 24	6, -/ 3, -/ -, -, 7, 81	1	
Anna-Greta	AL 24, AL 4	221, 120	Anna-Greta	VB 9, VB 10	201, 105	1	
Anna-Klara	AL 17	85	Anna-Klaara	VB 20	62	11 (1+4)	
Anna-Lisa	AL 29	103	Anna-Liisa	VB 19	76	11 (1+4)	
Annastina	AL 15, AL 8	114, 59	Annastina	VB 4, VB 24	126, 47	1	
Anna-Stina	AL 15	22	Anna-Stina	VB 4	22	1	

Annika	AL 1	10	Annika	VB 6	8	1
Antikhajen	AL 16	83	Antiikhai	VB 5	80	3
Anton	AL 22	11	Anton	VB 18	8	1
Anton Svensson	AL 22	11	Anton Svensson	VB 18	7	1
Antonia	AL 28	130	Antonia	VB 15	133	1
Apelkullens Konke	AL 19	169	Uibukingu Konke	VB 16	165	11 (3+1)
Artur	AL 2	80	Artur	VB 1	93	1
Artur Berg	AL 2	130	Artur Berg	VB 1	150	1
August	AL 14	103	August	VB 3	87	1
Augustin	AL 1	161	Augustin	VB 6	126	1
Axel	AL 29,	95,	Axel	VB 19	69	13 (1;4)
	AL 1	54	Aksel	VB 6	44	
Axel Lejon	AL 28	3	Aksel Lövi	VB 15	5	11 (4+3)
Åke XVIII	AL 24	12	Åke XVIII	VB 9	11	1
Backhornarn	AL 22	267	Mäepoole [inimene]	VB 18	216	3
bagarmästare Lisander	AL 2	37	pagarimeister Lisander	VB 1	43	11 (3+1)
bankir Östberg	AL 2	133	pankur Östberg	VB 1	153	11 (3+1)
Barbro	AL 7	101	Barbro	ÜK 1	99	1
baron von Rencken	AL 16	70	parun von Rencken	VB 5	66	11 (3+1)
Bastefallarn	AL 22	259, 267	Niinenõlva mees	VB 18	208	13 (3;3)
			Niinenõlva [inimene]	VB 18	216	
Bastefallsbonden	AL 22	268	Niinenõlva peremees	VB 18	216	3
Bengt	AL 13, AL 4, AL1	10, 149, 28	Bengt	VB 17, VB 10, VB 6	6, 131, 25	1
Benka	AL 2, AL 13	60, 10	Benka	VB 1, VB 17	71, 6	1
Bergkvist	AL 15	121	Bergkvist	VB 4	131	1
Berglund	AL 29	47	Berglund	VB 19	34	1
Berit	AL 8	32	Berit	VB 24	25	1
Berta / (lille) Berta	AL 16, AL 29, AL 16	89, 173, 79	Berta	VB 5, VB 19	86, 129	13 (1;11)
			Veike Berta	VB 5	76	
Bertil	AL 11, AL 7	131, 9	Bertil	VB 2, ÜK 1/ VB 31	145, 7/ -	1
Bettan	AL 14	9	Bettan	VB 3	5	1
Birgitta	AL 7, AL 10	101, -	Birgitta	ÜK 1	99	13 (1;9)
			Linda	HN 3	-	
Birk	AL 31	34	Birk	VB 14	30	1
Birk Borkason	AL 31	34	Birk Borkapoeg	VB 14	30	11 (1+3)
Björn	AL 24	49	Björn	VB 9	46	1
Björn Sjöblom	AL 24	33	Björn Sjöblom	VB 9	31	1
Blom	AL 12, AL 1	39, 114	Blom	VB 13, VB 6	42, 91	1
Blomsterlund	AL 3	55	Blomsterlund	VB 7	51	1
Blur-Nisse	AL 15	64	Tondi-Nisse	VB 4	68	11(3+1)

Bo	AL 10	-	Rein	HN 3	-	9
Bo Vilhelm Olsson	AL 13	9	Bo Vilhelm Olsson	VB 17	5	1
borgmästar Munte	AL 9	42	-	VB 26	44	6 (6.1)
borgmästarinnan Dalin	AL 29	22	proua linnapea Dalin	VB 19	15	11 (3+1)
Borka	AL 31	12	Borka	VB 14	7	1
Borkalymmeln	AL 31	40	Borka-lontrus	VB 14	36	11 (1+3)
				VB 9, 11, VB 17, 6, VB 3, 5, VB 10, 5, VB 32/ -/ KP 1, 3, VB 32/ -/ HN 4	-	1
Bosse	AL 24, AL 13, AL 14, AL 4, AL 26, AL 25	12, 10, 9, 9, -, -	Bosse	HN 4	-	1
brevbäraren Pettersson	AL 11	90	kirjakandja Pettersson	VB 2	98	11 (3+1)
				VB 10, 6, VB 32/ -/ KP 1, 3, VB 32/ -/ HN 6, -, VB 6	106	1
Britta	AL 4, AL 26, AL 25, AL 1	10, -, -, -	Britta	VB 6	106	1
Britta-Kajsa	AL 7	66	Britta-Kajsa	ÜK 1	64	1
Brummande Björnen	AL 4	69	Möirgav Karu	VB 10	61	3
Buck	AL 6	119	Buck	VB 8	92	1
Bulten	AL 22	260	Ruts	VB 18	210	9
Bulten i Bo	AL 22	260	Rusika-Ruts	VB 18	210	11 (3+9)
Busunge	AL 20	121	Mürakaru	VB 12	109	3

Resten av bilagan är tillgänglig på Skandinavistikens bibliotek vid Tartu Universitet.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Liisa Pedaru**

(sünnikuupäev: 08.11.1989),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „**Inte kan ett kinesbarn heta Petter**” – **en jämförande analys av egennamn i Astrid Lindgrens böcker och i estniska översättningar**“, mille juhendaja on Maiu Elken,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18. mai 2015

Liisa Pedaru

Maiu Elken